

**BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA**

PRIJEDLOG

**ZAKON
O MALOLJETNIM POČINIOCIMA KRIVIČNIH DJELA
I KRIVIČNOPRAVNOJ ZAŠTITI DJECE I MALOLJETNIKA**

Sarajevo, oktobar 2008. godine

Na osnovu člana IV 4a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na ____ sjednici Predstavničkog doma održanoj _____ 2008. godine i na _____ sjednici Doma naroda održanoj _____ 2008. godine, donijela je

ZAKON O MALOLJETNIM POČINIOCIMA KRIVIČNIH DJELA I KRIVIČNOPRAVNOJ ZAŠTITI DJECE I MALOLJETNIKA

Dio prvi

OPĆE ODREDBE

Član 1. Sadržaj zakona

- (1) Ovaj zakon sadrži odredbe koje se primjenjuju prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela (u daljem tekstu: maloljetnici) koje se odnose na materijalno krivično pravo, odredbe o organima koji ga primjenjuju, krivični postupak i izvršenje krivičnih sankcija, kao i odredbe o krivičnopravnoj zaštiti djece i maloljetnika na čiju štetu je izvršeno krivično djelo.
- (2) Odredbe ovog zakona primjenjuju se i na punoljetna lica kad im se sudi za krivična djela koja su počinili kao maloljetnici, a ispunjeni su uvjeti koje predviđa ovaj zakon, kao i na osobe koja su krivično djelo počinila kao mlađa punoljetna lica.

Član 2. Isključenje krivičnih sankcija prema djeci

Prema licu koje u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršilo četrnaest godina (dijete) ne mogu se izreći krivične sankcije niti primijeniti druge mjere predviđene ovim zakonom.

Član 3. Uzrast počinioca

Maloljetnik je lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo četrnaest, a nije navršilo osamnaest godina, a mlađi punoljetnik je lice koje je u vrijeme počinjenja djela navršilo osamnaest, a nije navršilo dvadeset i jednu godinu.

Član 4. Shodna primjena odredaba drugih zakona

Odredbe Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Krivični zakon), Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Zakon o krivičnom postupku) i drugi opći propisi primjenjuju se ako ovim zakonom nije drukčije propisano.

Dio drugi

SUDSKI ORGANI U POSTUPKU ZA MALOLJETNIKE

Član 5. Opća odredba

U krivičnim predmetima maloljetnika postupak vode sudovi.

Član 6. Uzrast počinioca

Nadležnost sudova za suđenje maloljetniku prestaje sa navršenom dvadeset i trećom godinom.

Član 7. Nadležnost

- (1) Za krivična djela koja su počinili maloljetnici nadležan je da odlučuje sud prvog stepena.
- (2) Sud drugog stepena je nadležan da odlučuje o žalbama protiv odluka prvostepenih sudova i u slučajevima kada je po općim propisima određeno da sude u prvom stepenu.

Član 8. Sudije za maloljetnike i vijeće za maloljetnike

- (1) U sudovima prvog stepena postoji odjeljenje za maloljetnike koje se sastoji od jednog ili više sudija za maloljetnike i vijeća za maloljetnike.
- (2) U sudovima drugog stepena postoji vijeće za maloljetnike.

Član 9. Sastav suda

- (1) U prvom stepenu sudi sudija za maloljetnike za sva krivična djela počinjena u vrijeme maloljetstva, bez obzira na zapriječenu kaznu.
- (2) U drugom stepenu vijeće za maloljetnike neposredno višeg suda je sastavljeno od trojice sudija određenih rasporedom poslova u tom sudu od kojih najmanje jedan sudija ima posebna znanja iz oblasti prava djeteta i prestupništva mladih.
- (3) U vijeću sastavljenom od trojice sudija krivičnog odjeljenja od kojih je najmanje jedan sudija za maloljetnike ili sudija koji ima posebna znanja iz oblasti prava djeteta i prestupništva mladih, odlučuje o žalbama protiv odluka kada je to određeno ovim zakonom i kada je to propisano odredbama Zakona o krivičnom postupku i donosi druge odluke izvan sjednice ili glavnog pretresa.
- (4) Sastav vijeća za maloljetnike, po pravilu, čine sudije koji nisu istog spola.

Član 10.
Posebna znanja iz oblasti prava djeteta i prestupništva mladih.

Sudija za maloljetnike i tužilac za maloljetnike moraju imati izraženu sklonost za odgoj, potrebe i interese mladih, te posebna znanja iz oblasti prava djeteta i prestupništva mladih.

Član 11.
Postavljanje na određeni period

Sudiju za maloljetnike postavlja na vrijeme od pet godina kolegij sudija, a tužioca za maloljetnike na vrijeme od pet godina - kolegij tužilaca. Nakon isteka pet godina, sudija, odnosno tužilac, može biti ponovo postavljen na istu funkciju.

Član 12.
Godišnji raspored poslova

Sudije koje sude u vijeću za maloljetnike određuju se godišnjim rasporedom poslova.

Član 13.
Stručni saradnici

- (1) Sudovi i tužilaštva imaju stručne saradnike: socijalne pedagoge-defektologe, socijalne radnike i psihologe.
- (2) Stručni saradnici tužilaštva u toku pripremnog postupka prema maloljetniku prikupljaju podatke o ličnosti maloljetnika; prikupljaju podatke potrebne tužiocu za donošenje odluke o svrsishodnosti pokretanja postupka prema maloljetniku, kao i opravdanosti predlaganja izricanja odgojne preporuke, posebnih obaveza i obustave pripremnog postupka prema maloljetniku. Stručni saradnici suda na sjednici ili na glavnom pretresu daju stručno mišljenje o vrsti sankcije koju bi bilo opravdano izreći; prikupljaju podatke o uspješnosti izvršenja odgojne mjere i daju mišljenje tužiocu, sudiji ili vijeću za maloljetnike o potrebi obustave ili zamjene odgojne mjere.

Dio treći

ODREDBE MATERIJALNOG KRIVIČNOG PRAVA

1. Odgojne preporuke

Član 14.
Uvjeti primjene odgojnih preporuka

- (1) Prema maloljetnom počiniocu krivičnog djela mogu se primijeniti odgojne preporuke za krivična djela s propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do pet godina.

- (2) Odgojne preporuke prema maloljetniku može primijeniti tužilac za maloljetnike i sudija za maloljetnike.
- (3) Uvjeti za primjene odgojnih preporuka su da maloljetnik priznaje krivično djelo i da postoji njegova izražena spremnost za pomirenje sa oštećenim.

Član 15. **Svrha odgojnih preporuka**

Odgojne preporuke imaju svrhu:

- a) da se ne pokreće krivični postupak prema maloljetniku i
- b) da se primjenom odgojnih preporuka utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove lične odgovornosti, kako ubuduće ne bi činio krivična djela.

Član 16. **Vrste odgojnih preporuka**

(1) Odgojne preporuke su:

- a) lično izvinjenje oštećenom;
- b) naknada štete oštećenom radom ili na drugi način kako bi se otklonile u potpunosti ili djelimično, štetne posljedice djela;
- c) redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao;
- d) uključivanje u rad, bez naknade, u humanitarne organizacije ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja;
- e) smještaj u drugu porodicu, dom ili ustanovu;
- f) liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi;
- g) uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman odgojnih, obrazovnih, psiholoških i drugih savjetovališta.

(2) Odgojne preporuke primjenjuju tužilac za maloljetnike i sudija za maloljetnike.

(3) Primjena odgojnih preporuka regulisat će se posebnim propisom, koji će donijeti Vijeće ministara na prijedlog Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu zakona.

Član 17. **Izbor odgojnih preporuka**

- (1) Pri izboru odgojnih preporuka tužilac za maloljetnike i sudija za maloljetnike uzeće u obzir sveukupne interese maloljetnika i oštećenog, vodeći računa da se primijenjenom odgojnih preporuka ne ometa redovno školovanje ili rad maloljetnika.
- (2) Odgojne preporuke mogu trajati najduže godinu.
- (3) Odgojne preporuke se mogu tokom njihovog trajanja zamijeniti drugom odgojnom preporukom ili ukinuti.
- (4) Izbor i primjenjivanje odgojnih preporuka vrši se u saradnji sa roditeljima, usvojiocem ili staraoцем maloljetnika i nadležnim organom socijalne zaštite.

2. Sankcije prema maloljetnicima

Član 18. Vrste sankcija

- (1) Maloljetnicima se za počinjena krivična djela mogu izreći odgojne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i sigurnosne mjere
- (2) Maloljetniku koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio četrnaest, a nije navršio šesnaest godina (mlađi maloljetnik), mogu se izreći samo odgojne mjere.
- (3) Maloljetniku koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio šesnaest, a nije navršio osamnaest godina (stariji maloljetnik), mogu se izreći odgojne mjere, a izuzetno se može izreći kazna maloljetničkog zatvora.
- (4) Pod uvjetima iz člana 49. ovog zakona maloljetniku se mogu izreći sigurnosne mjere.

Član 19. Svrhe odgojnih mjera i kazne maloljetničkog zatvora

- (1) Unutar opće svrhe krivičnih sankcija, svrha krivičnih sankcija prema maloljetnicima je da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora, kao i obezbjeđenjem općeg i stručnog osposobljavanja utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloljetnika, osigura odgoj i pravilan razvoj njegove ličnosti, kako bi se obezbijedilo ponovno uključivanje maloljetnika u društvenu zajednicu.
- (2) Svrha maloljetničkog zatvora je i vršenje pojačanog uticaja na maloljetnog počinioca krivičnog djela da ubuduće ne vrši krivična djela, kao i na druge maloljetnike da ne vrše krivičana djela.

A. Odgojne mjere

Član 20. Vrste odgojnih mjera

- (1) Odgojne mjere su:
 - a) mjere upozorenja i usmjeravanja: sudski ukor, posebne obaveze i upućivanja u disciplinski centar za maloljetnike
 - b) mjere pojačanog nadzora: pojačani nadzor od roditelja, usvojioca ili staraoca; pojačani nadzor u drugoj obitelji; i pojačani nadzor od nadležnog organa socijalne zaštite;
 - c) zavodske mjere: upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojno–popravni dom i upućivanje u drugu ustanovu za osposobljavanje
- (2) Mjere upozorenja i usmjeravanja izriču se kada je potrebno i dovoljno takvim mjerama uticati na ličnost i ponašanje maloljetnika.

- (3) Mjere pojačanog nadzora izriču se kada za odgoj i razvoj maloljetnika treba preduzeti trajnije mjere odgoja, preodgoja, uz odgovarajući stručni nadzor i pomoć, a nije potrebno potpuno odvajanje maloljetnika iz dotadašnje sredine.
- (4) Zavodske mjere izriču se maloljetniku prema kome treba preduzeti trajnije i intenzivnije mjere odgoja ili liječenja uz njegovo potpuno odvajanje iz dotadašnje sredine. Zavodske mjere primjenjuju se kao posljednje sredstvo i smiju trajati u granicama određenim ovim zakonom samo koliko je potrebno da bi se ostvarila svrha odgojnih mjera.

Član 21. **Izbor odgojne mjere**

Pri izboru odgojne mjere sud će uzeti u obzir uzrast i zrelost maloljetnika, druga svojstva njegove ličnosti i stepen poremećaja u društvenom ponašanju, njegove sklonosti, težinu djela, pobude iz kojih je djelo počinio, sredinu i prilike u kojima je živio, dosadašnji odgoj, njegovo ponašanje nakon izvršenja krivičnog djela, posebno da li je spriječio ili pokušao da spriječi nastupanje štetne posljedice, naknadio ili pokušao naknaditi pričinjenu štetu, da li je prema njemu ranije bila izrečena maloljetnička sankcija, kao i sve druge okolnosti koje mogu biti od uticaja na izbor one odgojne mjere kojom će se moći najbolje ostvariti svrha odgojnih mjera.

Član 22. **Sudski ukor**

- (1) Sudski ukor se izriče ako se iz odnosa maloljetnika prema počinjenom krivičnom djelu i njegove spremnosti da ubuduće ne čini krivična djela može zaključiti da će se i prijekorom postići svrha odgojnih mjera.
- (2) Pri izricanju sudskog ukora sud će maloljetniku ukazati na društvenu neprihvatljivost i štetnost njegovog ponašanja, posljedice koje takvo ponašanje može na njega imati, kao i da mu u slučaju ponovnog izvršenja krivičnog djela može biti izrečena druga sankcija.

Član 23. **Posebne obaveze**

(1) Sud može maloljetniku izreći jednu ili više posebnih obaveza, ako ocijeni da je odgovarajućim nalogima ili zabranama potrebno uticati na maloljetnika i njegovo ponašanje.

(2) Sud maloljetniku može izreći obavezu:

- a) da se izvine oštećenom;
- b) da prema vlastitim mogućnostima naknadi štetu koju je prouzrokovao;
- c) da redovno pohađa školu;
- d) da ne izostaje sa posla;
- e) da se osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima;
- f) da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja;
- g) da se uzdrži od posjećivanja određenih lokala, odnosno priredbi i kloni društva određenih lica koje na njega mogu štetno da utiču;
- h) da se maloljetnik uz saglasnost zakonskog zastupnika podvrgne stručnom medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti;

- i) da se uključi u pojedinačni ili grupni rad u savjetovalište za mlade;
- j) da sudjeluje na kursovima za stručno osposobljavanje ili da se priprema i polaže ispite na kojima se provjerava određeno znanje;
- k) da se uključi u određene sportske aktivnosti;
- l) da bez posebnog odobrenja centra za socijalnu zaštitu, uz saglasnost suda, ne može da napusti mjesto prebivališta ili boravišta.

(3) Pri izboru pojedinih obaveza sud će vodeći računa o spremnosti maloljetnika da saraduje u njihovom ostvarivanju, kao i o tome da one budu prilagođene njemu i uvjetima u kojima živi.

(4) Izrečene obaveze mogu trajati najduže jednu godinu.

(5) Sud može dok traje izvršenje obaveze, naknadno izmijeniti ili obustaviti od izvršenja.

(6) U okviru obaveze iz stava (2) tačke b) ovog člana sud će odrediti visinu, oblike i način popravljavanja naknade štete radom maloljetnika koji ne može trajati više od 60 sati u periodu od tri mjeseca, koliko može trajati ova posebna obaveza, ali tako da taj rad ne ometa školovanje ili zaposlenje maloljetnika.

(7) U okviru obaveze iz stava (2) tačka f) ovog člana, maloljetnik može raditi najviše 120 sati u periodu od šest mjeseci, koliko može trajati ova posebna obaveza, ali tako da ne ometa njegovo školovanje ili zaposlenje.

(8) Nadzor nad izvršenjem posebnih obaveza vrši sud koji o tome može tražiti izvještaj i mišljenje organa socijalne zaštite.

(9) Kada izriče ovu odgojnu mjeru sud će maloljetnika upozoriti da mu se u slučaju neispunjenja jedne ili više posebnih obaveza one mogu biti zamjenjene drugom obavezom ili odgojnom mjerom.

(10) Detaljniji propis o primjeni posebnih obaveza prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela donosi Savjet ministara Bosne i Hercegovine, i to na prijedlog ministra pravde Bosne i Hercegovine.

Član 24.

Upućivanje u disciplinski centar za maloljetnike

- (1) Sud će izreći mjeru upućivanja u disciplinski centar za maloljetnike kad je potrebno da se odgovarajućim kratkotrajnim mjerama utiče na ličnost i ponašanje maloljetnika.
- (2) Maloljetnika kome je izrečena mjera iz stava (1) ovog člana sud može uputiti u disciplinski centar:
 - a) na određeni broj sati tokom dana u trajanju od najmanje 14 dana, a najduže 30 dana;
 - b) na neprekidni boravak u trajanju od najmanje 15 dana, ali ne duže od tri mjeseca.
- (3) Pri izricanju mjere iz stava (1) ovog člana, sud će voditi računa da zbog njenog izvršenja maloljetnik ne izostane s redovne školske nastave ili posla.

- (4) Boravak maloljetnika u disciplinskom centru mora biti ispunjen djelatnostima primjerenim njegovim osobinama, učenjem, korisnim radom koji odgovara njegovim sposobnostima i interesima te drugim odgojnim sadržajima usmjerenim na razvijanje osjećaja odgovornosti.
- (5) Pri izricanju odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar za maloljetnike, sud može izreći i neku od odgovarajućih odgojnih mjera pojačanog nadzora koja se izvršava po izvršenju odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar za maloljetnike.

Član 25.

Pojačan nadzor roditelja, usvojioca ili staraoca

- (1) Mjeru pojačanog nadzora roditelja, usvojioca ili staraoca sud će izreći ako su roditelji, usvojilac ili staralac propustili da vrše brigu i nadzor nad maloljetnikom, a u mogućnosti su da ovakvu brigu i nadzor vrše.
- (2) Pri izricanju mjere iz stava (1) ovog člana sud može roditelju, usvojiocu ili staraocu dati potrebna uputstva i narediti mu određene dužnosti u pogledu mjera koje treba preduzeti radi odgoja maloljetnika, njegovog liječenja i otklanjanja štetnih uticaja na njega.
- (3) Pri izricanju mjere iz stava (1) ovog člana, sud će odrediti da nadležni organ socijalnog staranja provjerava njeno izvršavanje i ukazuje pomoć roditelju, usvojiocu ili staraocu.
- (4) Ova mjera može da traje najmanje šest mjeseci, a najviše dvije godine, s tim da će sud naknadno odlučuje o njenom prestanku.

Član 26.

Pojačan nadzor u drugoj porodici

- (1) Ako roditelj, usvojilac ili staralac maloljetnika nisu u mogućnosti da nad njim vrše nadzor ili ako se od njih takav nadzor opravdano ne može očekivati da vrše, maloljetnik će se smjestiti u drugu porodicu koja je voljna da ga primi i koja ima mogućnosti da nad njim vrši pojačani nadzor.
- (2) Mjera pojačanog nadzora u drugoj porodici može da traje najmanje šest mjeseci, a najduže dvije godine, s tim da sud naknadno odlučuje o njenom prestanku. Izvršenje ove mjere obustavit će se kad roditelji, usvojilac ili staralac maloljetnika steknu mogućnost da nad njim vrše pojačani nadzor ili kad prema rezultatu izvršenja mjere prestane potreba za pojačanim nadzorom.
- (3) Pri izricanju odgojne mjere iz stava (1) ovog člana, sud će odrediti da organ socijalne zaštite provjerava njeno izvršavanje i ukazuje potrebnu pomoć porodici u kojoj je maloljetnik smješten.

Član 27.

Pojačan nadzor od nadležnog organa socijalne zaštite

- (1) Ako roditelji, usvojilac, odnosno staralac maloljetnika nisu u mogućnosti vršiti pojačani nadzor, a ne postoje uvjeti za izricanje odgojne mjere pojačanog nadzora u drugoj porodici, maloljetnik će se staviti pod pojačani nadzor organa socijalne zaštite.

- (2) Dok traje ova mjera maloljetnik ostaje kod svojih roditelja, usvojioca, odnosno kod drugih lica koja se o njemu staraju, a pojačan nadzor nad njim vrši određeno lice nadležnog organa socijalne zaštite ili drugo stručno lice koje odredi organ starateljstva.
- (3) Organ socijalne zaštite brine se o školovanju maloljetnika, njegovom zaposlenju, odvajanju iz sredine koja na njega štetno utiče, potrebnom liječenju i sređivanju prilika u kojim živi.
- (4) Ova mjera može da traje najmanje šest mjeseci, a najviše dvije godine, s tim da će sud naknadno odlučiti o njenom prestanku.
- (5) Kad ovlašćeno lice organa socijalne zaštite zaduženo za provođenje mjere pojačanog nadzora utvrdi da roditelj ne postupa po posebnoj uputi i ne saraduju sa stručnom osobom, mora o tome obavijestiti nadležnog tužioca.

Član 28.

Posebne obaveze uz mjera pojačanog nadzora

- (1) Pri izricanju neke od odgojnih mjera pojačanog nadzora iz člana 25. (*Pojačan nadzor roditelja, usvojioca ili staraoca*), 26. (*Pojačan nadzor u drugoj porodici*) i 27. (*Pojačan nadzor od organa socijalne zaštite*) ovog zakona, sud može maloljetniku odrediti jednu ili više posebnih obaveza iz člana 23. ovog zakona ako je to potrebno za uspješno izvršenje izrečene odgojne mjere.
- (2) Posebne obaveze iz člana 23. stav (2) tačka c) do l), traju koliko i izrečena mjera pojačanog nadzora, s tim da sud može u tom vremenu izmijeniti ili obustaviti obaveze koje je izrekao.
- (3) Pri izricanju posebnih obaveza, sud će posebno ukazati maloljetniku i njegovim roditeljima, usvojiocu, odnosno staraocu da u slučaju neispunjenja ovih obaveza sud može izrečenu mjeru pojačanog nadzora zamijeniti drugom odgojnom mjerom.

Član 29.

Upućivanje u odgojnu ustanovu

- (1) Sud će izreći mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu kad je potrebno maloljetnika odvojiti iz sredine u kojoj živi i obezbijediti mu pomoć i stalni nadzor stručnih odgojitelja u ustanovi za odgoj maloljetnika.
- (2) U odgojnoj ustanovi maloljetnik ostaje najmanje šest mjeseci, a najduže dvije godine, s tim da sud svakih šest mjeseci razmatra da li ima osnova za obustavu izvršenja mjere ili zamjene nekom drugom odgojnom mjerom prema članu 33. (*Obustava izvršenja i izmjena odluke o odgojnim mjerama*) stav (2) ovog zakona.

Član 30.
Upućivanje u odgojno – popravni dom

- (1) Sud će izreći mjeru upućivanja u odgojno – popravni dom maloljetniku kada ga je neophodno izdvojiti iz dosadašnje sredine i treba primijeniti pojačane mjere i stručne programe preodgoja.
- (2) Pri odlučivanju hoće li izreći mjeru iz stava (1) ovog člana, sud će posebno uzeti u obzir težinu i prirodu počinjenog krivičnog djela i okolnosti da li je prema maloljetniku ranije bila izrečena neka odgojna mjera ili kazna maloljetničkog zatvora.
- (3) U odgojno – popravnom domu maloljetnik ostaje najmanje šest mjeseci, a najduže pet godina, s tim da sud svakih šest mjeseci razmatra da li postoje osnovi za obustavu izvršenja ove mjere ili za njenu zamjenu nekom drugom odgojnom mjerom prema članu 33. (*Obustava izvršenja i izmjena Odluke o odgojnim mjerama*) stav (2) ovog zakona.

Član 31.
Uvjetni otpust

- (1) Kada je maloljetniku izrečena zavodska odgojna mjera, sud ga može uvjetno otpustiti iz zavodske ustanove ako je u toj ustanovi proveo najmanje šest mjeseci i ako se na osnovu postignutog uspjeha u odgoju može opravdano očekivati da maloljetnik ubuduće neće činiti krivična djela i da će se u sredini u kojoj bude živio dobro ponašati.
- (2) Sud može odlučiti da se prema maloljetniku za vrijeme uvjetnog otpusta izrekne mjera pojačanog nadzora uz mogućnost primjene jedne ili više posebnih obaveza predviđenih članom 23. ovog zakona.
- (3) Uvjetni otpust traje najduže do isteka zakonskog roka trajanja izrečene zavodske mjere ili dok sud ovu mjeru ne obustavi od izvršenja ili je zamijeni nekom drugom mjerom.
- (4) Ako za vrijeme trajanja uvjetnog otpusta maloljetnik počini novo krivično djelo ili ako određena mjera pojačanog nadzora ne postiže svrhu ili maloljetnik ne ispunjava posebne obaveze koje su mu određene uz odgojnu mjeru pojačanog nadzora, sud može opozvati uvjetni otpust. Vrijeme provedeno na uvjetnom otpustu se neće uračunati u vrijeme zakonskog trajanja izrečene zavodske odgojne mjere (upućivanje u odgojnu ustanovu; upućivanje u odgojno-popravni dom i upućivanje u drugu ustanovu za osposobljavanje).

Član 32.
Upućivanje u drugu ustanovu za osposobljavanje

- (1) Maloljetniku ometenom u psihičkom ili fizičkom razvoju sud može umjesto odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu ili odgojne mjere upućivanja u odgojno – popravni dom, izreći mjeru upućivanja u drugu ustanovu za osposobljavanje.
- (2) Ova mjera može se izreći umjesto mjere sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja ako se u drugoj ustanovi može osigurati čuvanje i liječenje maloljetnika i postići svrha ove sigurnosne mjere.

- (3) Maloljetnik ostaje u ustanovi za osposobljavanje dok je to potrebno radi njegovog liječenja ili osposobljavanja, ali ne duže od tri godine, s tim da će sud svaka tri mjeseca razmatrati da li postoje osnovi za obustavu izvršenja ove mjere ili njene zamjene drugom mjerom. Ako maloljetnik u toku izvršenja ove mjere postane punoljetan, ispitat će se potreba njegova daljnjeg zadržavanja u toj ustanovi, a kada navršši dvadeset jednu godinu, izvršenje mjere će se nastaviti u ustanovi u kojoj se izvršava mjera sigurnosti.

Član 33.

Obustava izvršenja i zamjena odgojne mjere drugom odgojnom mjerom

- (1) Ako se poslije donošenja odluke o izricanju posebne obaveze, mjere pojačanog nadzora ili zavodske mjere, pojave okolnosti kojih nije bilo u vrijeme donošenja odluke ili se za njih nije znalo, a one bi značajno uticale na izbor mjere ili ako se odluka ne može izvršiti usljed odbijanja maloljetnika ili njegovih roditelja, usvojioca, odnosno staraoca da postupe po izrečenoj odgojnoj mjeri ili po nalogu onoga ko mjeru izvršava ili nastupe druge okolnosti predviđene zakonom, a one bi bile od značaja za donošenje odluke, sud može obustaviti izvršenje ili izrečenu mjeru zamijeniti drugom takvom mjerom.
- (2) Osim u slučajevima iz stava (1) ovog člana, ukoliko za pojedine mjere nije što drugo propisano, sud može tokom izvršenja posebnih obaveza, mjera pojačanog nadzora ili zavodskih mjera, s obzirom na postignuti uspjeh u odgoju, obustaviti ih ili zamijeniti drugom takvom mjerom kojom će se bolje postići svrha odgojnih mjera, s tim što se:
 - a) mjere pojačanog nadzora ne mogu se obustaviti niti zamijeniti drugom mjerom prije isteka roka od šest mjeseci,
 - b) mjera upućivanja u odgojnu ustanovu ne može se obustaviti od izvršenja prije isteka roka od šest mjeseci, a do isteka ovog roka može se zamijeniti samo mjerom upućivanja u odgojno – popravni dom ili mjerom upućivanja u drugu ustanovu za osposobljavanje;
 - c) mjera upućivanja u odgojno – popravni dom ne može se obustaviti od izvršenja prije isteka roka od šest mjeseci, a do isteka ovog roka može se zamijeniti samo mjerom upućivanja u odgojnu ustanovu ili mjerom upućivanja u drugu ustanovu za osposobljavanje.

Član 34.

Ponovno odlučivanje o odgojnim mjerama

- (1) Ako je od pravosnažnosti odluke kojom je izrečena neka od posebnih obaveza ili mjera pojačanog nadzora prošlo šest mjeseci, a za zavodsku mjeru proteklo više od jedne godine, a izvršenje nije započeto, sud će ponovno cijeniti o potrebi izvršenja izrečene mjere. Pri tome sud može odlučiti da se ranije izrečena mjera izvrši, ne izvrši ili da se zamijeni nekom drugom mjerom.
- (2) Odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar za maloljetnike neće se izvršiti ako je proteklo više od šest mjeseci od pravosnažnosti odluke kojom je ova mjera izrečena, a izvršenje nije započeto.

Član 35.

Učinak kazne na odgojne mjere

- (1) Ako licu nakon izricanja mjere ili tokom njenog izvršenja sud za novo krivično djelo izrekne kaznu maloljetničkog zatvora ili zatvora od najmanje godinu, odgojna mjera se neće izvršavati, a ako je izvršenje započeto, obustavit će se čim maloljetnik započne izdržavanje te kazne.
- (2) Ako sud u slučaju iz stava (1) ovog člana izrekne kaznu zatvora ili maloljetničkog zatvora u trajanju kraćem od godine, o tome će se obavijestiti onaj sud koji je izrekao odgojnu mjeru i koji će odlučiti hoće li se po izdržanoj kazni nastaviti izvršenje izrečene odgojne mjere ili će mjeru obustaviti.

Član 36.

Izricanje odgojnih mjera za krivična djela u sticaju

- (1) Ako je maloljetnik počinio više krivičnih djela u sticaju, a sud odluči da izrekne odgojnu mjeru, cijeniće jedinstveno sva djela i izreći će samo jednu odgojnu mjeru, osim u slučaju predviđenom u članu 28. (*posebne obaveze uz mjere pojačanog nadzora*) stav (1) ovog zakona.
- (2) Po odredbi stava (1) ovog člana, sud će postupiti i kad poslije izrečene odgojne mjere utvrdi da je maloljetnik prije ili poslije njenog izricanja počinio neko krivično djelo.

Član 37.

Evidencija o izrečenim odgojnim mjerama

- (1) Evidenciju o izrečenim odgojnim mjerama vode nadležni organi socijalne zaštite na osnovu propisa koje donosi organ nadležan za poslove socijalne zaštite.
- (2) Podaci o izrečenim odgojnim mjerama mogu se dati samo sudu, tužilaštvu, organima unutrašnjih poslova i organima socijalne zaštite u vezi sa krivičnim postupkom koji se vodi protiv lica kome je izrečena odgojna mjera.
- (3) Podaci o izrečenoj odgojnoj mjeri brišu se iz evidencije nakon proteka roka od tri godine od dana kada je prestalo izvršenje odgojne mjere, a u svakom slučaju kada evidentirani napuni 23 godine.
- (4) Ako evidentirani bude u međuvremenu osuđen na kaznu zatvora ili maloljetničkog zatvora, podaci o odgojnoj mjeri će se brisati iz evidencije kada proteknu rehabilitacijski rokovi utvrđeni krivičnim zakonom.

B. Maloljetnički zatvor

Član 38. Kažnjavanje starijih maloljetnika

Kazniti se može samo krivično odgovoran stariji maloljetnik koji je počinio krivično djelo s propisanom kaznom zatvora težom od pet godina, a zbog teških posljedica djela i visokog stepena krivične odgovornosti ne bi bilo opravdano izreći odgojnu mjeru.

Član 39. Odmjeravanje kazne maloljetničkog zatvora

- (1) Kazna maloljetničkog zatvora ne može biti kraća od šest mjeseci ni duža od pet godina, a izriče se na pune godine ili na mjesece. Za krivično djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili za sticaj najmanje dva krivičnih djela za koja je propisana kazna zatvora teža od deset godina, maloljetnički zatvor može trajati do deset godina.
- (2) Pri odmjerenju kazne starijem maloljetniku za krivično djelo, sud ne može izreći kaznu maloljetničkog zatvora u trajanju dužem od kazne zatvora propisane za to krivično djelo, ali sud nije vezan za najmanju propisanu mjeru te kazne.
- (3) Pri odmjerenju kazne maloljetničkog zatvora starijem maloljetniku, sud će uzeti u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (opća pravila za odmjerenje kazne), imajući posebno u vidu stepen zrelosti maloljetnika i vrijeme potrebno za njegov odgoj i stručno osposobljavanje.

Član 40. Izricanje kazne maloljetničkog zatvora za krivičnih djela u sticaju

- (1) Ako stariji maloljetnik počinio više krivičnih djela u sticaju, a sud nađe da za svako krivično djelo treba izreći kaznu maloljetničkog zatvora, odmjerit će po slobodnoj ocjeni za sva djela jednu kaznu u granicama predviđenim u članu 39. (*Odmjeravanje kazne maloljetničkog zatvora*) ovog zakona. Ako sud nađe da bi za neko djelo u sticaju starijeg maloljetnika trebalo kazniti, a za druga krivična djela izreći odgojnu mjeru, za sva djela u sticaju izreći će samo kaznu maloljetničkog zatvora.
- (2) Ako je sud za krivična djela u sticaju utvrdio kazne zatvora i maloljetničkog zatvora, izreći će zatvor kao jedinstvenu kaznu primjenom općih pravila za sticaj krivičnih djela.
- (3) Ako sud nađe da za neka krivična djela u sticaju treba izreći odgojnu mjeru, a za druga kaznu zatvora, izreći će samo kaznu zatvora.
- (4) Po odredbi stava (1) do (4) ovog člana, sud će postupiti i u slučaju ako poslije izrečene kazne utvrdi da je osuđeni prije ili poslije njenog izricanja počinio drugo krivično djelo.

Član 41.

Uvjetni otpust iz maloljetničkog zatvora

- (1) Osuđeno lice na kaznu maloljetničkog zatvora može biti uvjetno otpušteno ako je izdržalo najmanje trećinu izrečene kazne i ako se na osnovu postignutog uspjeha izvršenja može opravdano očekivati da će se na slobodi dobro ponašati i da neće vršiti krivična djela, ali ne prije nego što je proteklo šest mjeseci u kazneno-popravnoj ustanovi. Uz uvjetni otpust sud može izreći neku od odgojnih mjera pojačanog nadzora uz mogućnost primjenjivanja jedne ili više posebnih obaveza predviđenih članom 23. (*posebne obaveze*) ovog zakona.
- (2) Za opozivanje uvjetnog otpusta primjenjuju se opće odredbe (*Opoziv uvjetnog otpusta*)

Član 42.

Odgođeno izricanje kazne maloljetničkog zatvora

- (1) Sud može izreći kaznu maloljetničkog zatvora i istovremeno odrediti da se ona neće izvršiti kad opravdano može očekivati da se i prijetnjom naknadnog izricanja kazne može uticati na maloljetnog počinioca da ubuduće ne vrši krivična djela. Uz kaznu maloljetničkog zatvora sud može izreći neku od odgojnih mjera pojačanog nadzora uz mogućnost primjenjivanja jedne ili više posebnih obaveza predviđenih članom 23. (*posebne obaveze*) ovog zakona.
- (2) Sud naknadno može izreći izvršenje izrečene kazne maloljetničkog zatvora ako maloljetnik za vrijeme koje sud odredi, a koje ne može biti kraće od jedne ni duže od tri godine (vrijeme kušnje), počini novo krivično djelo ili ako odbija da postupi po izrečenoj odgojnoj mjeri ili izvršenju posebnih obaveza.
- (3) Nakon što protekne najmanje godina vremena kušnje, sud može, nakon što pribavi izvještaj organa socijalne zaštite, izreći konačni odustanak od izricanja kazne, ako nove činjenice potvrđuju uvjerenje da maloljetnik neće počinuti nova krivična djela.

Član 43.

Naknadno izricanje kazne maloljetničkog zatvora

- (1) Ako maloljetnik kojem je odgođeno izricanje kazne maloljetničkog zatvora iz člana 42. ovog zakona bude osuđen ili mu bude izrečena odgojna mjera zbog novog krivičnog djela počinjenog prije isteka vremena kušnje, sud će mu izreći kaznu za prije počinjeno djelo, ako bi to, s obzirom na novoizrečenu kaznu ili odgojnu mjeru, bilo potrebno radi odvraćanja maloljetnika od činjenja krivičnih djela. Kazna za prije počinjeno djelo može se izreći i ako maloljetnik, i pored izrečenog upozorenja suda, odbija da postupi po izrečenoj odgojnoj mjeri ili izvršenju posebnih obaveza.
- (2) Pri izricanju jedinstvene kazne, postupit će se prema odredbama o odmjeravanju kazne za sticaj krivičnih djela.
- (3) Ako sud u slučaju iz stava (1) ovog člana ne izrekne kaznu, odlučit će ostaju li na snazi već izrečene mjere ili će izreći druge mjere.

- (4) Kazna se može naknadno izreći najkasnije unutar šest mjeseci nakon proteka vremena kušnje ili nakon dovršenja postupka zbog novog krivičnog djela.

Član 44.

Zastarjelost izvršenja kazne maloljetničkog zatvora

Kazna maloljetničkog zatvora neće se izvršiti kad od dana pravosnažnosti presude kojom je kazna izrečena protekne:

- a) pet godina ako je izrečena kazna maloljetničkog zatvora u trajanju dužem od pet godina;
- b) tri godine ako je izrečena kazna maloljetničkog zatvora u trajanju dužem od tri godine;
- d) dvije godine ako je izrečena kazna maloljetničkog zatvora u trajanju do tri godine.

Član 45.

Davanje podataka iz kaznene evidencije o osudama na kaznu maloljetničkog zatvora

Podaci o osudi na kaznu maloljetničkog zatvora ne mogu se dati nikome, osim u slučajevima kada to traži sud, tužilaštvo, ovlaštena službena lica i organi socijalne zaštite u vezi sa krivičnim postupkom koji se vodi protiv lica kome je izrečena kazna maloljetničkog zatvora.

Član 46.

Učinak kazne na odgojne mjere

- (1) Ako za vrijeme trajanja odgojne mjere sud izrekne starijem maloljetniku kaznu maloljetničkog zatvora, odgojna mjera prestaje kad maloljetnik započne izdržavanje izrečene kazne.
- (2) Ako za vrijeme trajanja odgojne mjere sud izrekne punoljetnom licu kaznu maloljetničkog zatvora ili kaznu zatvora u trajanju od najmanje godinu dana, odgojna mjera prestaje kada ovo lice započne izdržavanje kazne.
- (3) Ako za vrijeme trajanja odgojne mjere sud izrekne punoljetnoj osobi kaznu zatvora u kraćem trajanju od godine, sud će u presudi odlučiti hoće li se po izdržanoj kazni nastaviti izvršenje odgojne mjere ili će obustaviti njeno izvršenje.

Član 47.

Učinak odgojnih mjera i kazne maloljetničkog zatvora

- (1) Odgojne mjere i kazna maloljetničkog zatvora ne povlače pravne posljedice koje se sastoje u zabrani obavljanja određenih poslova ili funkcija u organima vlasti, privrednim društvima ili drugim pravnim osobama, zabranu sticanja određenih zvanja, poziva ili zanimanja ili unapređenja u službi, zabranu sticanja određenih dozvola ili odobrenja koja se izdaju odlukom organa vlasti.

- (2) Lice koje izdržava odgojnu mjeru upućivanja u odgojno–popravni dom ili kaznu maloljetničkog zatvora koje je sposobno za rad, ukoliko ono na to pristane, može raditi i tada vrijede odredbe ovog zakona koje se odnose na rad osuđenih lica.

Član 48. Rehabilitacija

Odredbe krivičnih zakona shodno se primjenjuju i na maloljetnike osuđene na kaznu maloljetničkog zatvora.

C. Sigurnosne mjere

Član 49. Izricanje sigurnosnih mjera maloljetniku

- (1) Maloljetniku kojem je izrečena odgojna mjera ili kazna maloljetničkog zatvora mogu se, pod uvjetima propisanim zakonom, izreći sigurnosne mjere. Sigurnosna mjera obaveznog liječenja od ovisnosti ne može se izreći uz mjere upozorenja i usmjerenja.
- (2) Umjesto sigurnosne mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja može se izreći odgojna mjera upućivanja u drugu ustanovu za osposobljavanje ako se u toj ustanovi može osigurati liječenje i time postići svrha te sigurnosne mjere.
- (3) Mjere sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i obavezno liječenje od ovisnosti može se izreći samostalno.
- (4) Prema maloljetniku može se izreći i mjera sigurnosti oduzimanja predmeta.

3. Posebne odredbe o zastarjelosti krivičnog postupka i o materijalnoj pravnoj svrsishodnosti

Član 50. Izricanje krivičnih sankcija punoljetnim licima za djela koja su počinili kao mlađi maloljetnici

Punoljetnom licu koje je navršilo 21 godinu ne može se suditi za krivično djelo koje je počinilo kao mlađi maloljetnik.

Član 51. Izricanje krivičnih sankcija punoljetnim licima za djela koja su počinili kao maloljetnici

- (1) Punoljetnom licu koje je krivično djelo počinilo kao maloljetnik, a u vrijeme suđenja nije navršilo 21 godinu, može se izreći odgovarajuća odgojna mjera (posebna obaveza, mjera pojačanog nadzora nadležnog organa socijalne zaštite i zavodska mjera upućivanja u

odgojno-popravni dom) a iz razloga predviđenih članom 38. ovog zakona – i kazna maloljetničkog zatvora. Pri ocjeni hoće li izreći ovu mjeru, sud će uzeti u obzir sve okolnosti slučaja, a naročito težinu počinjenog krivičnog djela, vrijeme koje je proteklo od njegovog počinjenja, porodične prilike, ponašanje izvršioca, kako se izvršilac uključio u redovni život, kao i svrhu koju želi postići primjenom ove sankcije.

- (2) Izuzetno od odredbe stava (1) ovog člana, punoljetnom licu koje je u vrijeme suđenja navršilo 21 godinu, sud može, umjesto maloljetničkog zatvora, izreći kaznu zatvora ili uvjetnu osudu. Kazna zatvora izrečena u ovom slučaju ima u pogledu rehabilitacije, zastarjelosti, uvjetnog otpusta i pravnih posljedica osude isto pravno dejstvo kao i kazna maloljetničkog zatvora.
- (3) Punoljetnim licima iz stava (2) i (3) ovog člana uz izrečenu sankciju može se izreći odgovarajuća mjera sigurnosti pod uvjetima predviđenim ovim zakonom.

4. Mlađa punoljetna lica

Član 52.

Primjena odredaba o maloljetnicima na mlađa punoljetna lica

U odnosu na mlađe punoljetne izvršioce krivičnih djela važe odredbe Krivičnog zakona, a pod uvjetima propisanim ovim zakonom primjenjuju se i odredbe koje se odnose na maloljetne izvršioce.

Član 53.

Izricanje odgojnih mjera mladim punoljetnim licima

- (1) Izvršiocu koji je kao punoljetan počinio krivično djelo, a u vrijeme suđenja nije navršio 21 godinu, sud može izreći bilo koju mjeru posebnih obaveza, mjeru pojačanog nadzora nadležnog organa socijalne zaštite ili odgovarajuću zavodsku odgojnu mjeru ako se, s obzirom na njegovu ličnost i okolnosti pod kojima je krivično djelo počinio, može očekivati da će se i odgojnom mjerom postići svrha koja bi se ostvarila izricanjem kazne.
- (2) Mlađem punoljetnom licu kome je izrečena odgojna mjera sud može, pod uvjetima propisanim ovim zakonom, izreći odgovarajuće sigurnosne mjere.
- (3) Izrečena odgojna mjera može trajati najduže dok izvršilac ne navršši 23 godine.

Dio četvrti

KRIVIČNI POSTUPAK PREMA MALOLJETNICIMA

1. Opće odredbe

Član 54.

Primjena drugih odredbi

- (1) Odredbe ovog zakona primjenjuju se u postupku prema licima koja su počinila krivično djelo kao maloljetnici, a u vrijeme pokretanja postupka, odnosno suđenja nisu navršila 23 godine, kao i odredbe Zakona o krivičnom postupku ako nisu u suprotnosti s odredbama ovog zakona.
- (2) Odredbe člana 58. (*obazrivo postupanje*), član 63. stav (3) (*uloga organa starateljstva*), člana 64. (*pozivanje i dostavljanje pismena*), člana 76. (*smještaj maloljetnika*), člana 84. (*isključenje javnosti*) i člana 85. (*privremeni smještaj maloljetnika*) ovog zakona ne primjenjuju se u postupku prema izvršiocu koji je u vrijeme pokretanja postupka, odnosno suđenja napunio 21 godinu.

Član 55.

Primjena odredbi prema djeci

- (1) Kad tužilac za maloljetnike utvrdi da lice protiv koga je podnešena prijava, odnosno službeni izvještaj za krivično djelo, nije navršilo 14 godina (dijete), donijeće naredbu o nepokretanju krivičnog postupka, a podatke o djelu i počiniocu dostaviće organu starateljstva radi preduzimanja mjera zaštite u okviru njegove nadležnosti.
- (2) Kad sud u toku postupka utvrdi da maloljetnik u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršio 14 godina (dijete), krivični postupak će obustaviti, a rješenje o obustavljanju postupka dostaviće organu starateljstva – radi preduzimanja mjera zaštite u okviru njegove nadležnosti.
- (3) O nepostupanju u smislu stava (1) i (2) ovog člana obavijestiće se oštećeni i podnosilac prijave, odnosno službenog izvještaja.

Član 56.

Izričita zabrana postupanja

Odredbe Zakona o krivičnom postupku o kaznenom nalogu, izjašnjenju o krivnji, razmatranju izjave o krivnji i pregovaranju o krivnji, ne primjenjuju se u krivičnom postupku prema maloljetnicima.

Član 57.

Pokretanje postupka prema maloljetniku

Krivični postupak prema maloljetniku pokreće se po zahtjevu tužioca koji je stekao posebna znanja iz oblasti prava djeteta i prestupništva mladih.

Član 58.

Obazrivo postupanje

- (1) Pri preduzimanju radnji kojima je prisutan maloljetnik, a naročito pri njegovom ispitivanju, postupat će se obazrivo vodeći računa o zrelosti, drugim ličnim svojstvima i zaštiti privatnosti maloljetnika – kako vođenje krivičnog postupka ne bi štetno uticalo na njegov razvoj.
- (2) Organi koji učestvuju u postupku sprečavat će pogodnim mjerama svako nedisciplinovano ponašanje maloljetnika.

Član 59.
Obavezna odbrana

- (1) Maloljetnik mora imati branioca prilikom prvog saslušanja, kao i tokom cijelog postupka.
- (2) Maloljetnik može imati branioca kada tužilac uslovljava nepokretanje postupka prema maloljetniku ispunjenjem odgojne preporuke iz člana 16. ovog zakona.
- (3) Ukoliko maloljetnik ne poznaje jezik na kojem se vodi krivični postupak, sud će mu odrediti tumača.
- (4) Ako sam maloljetnik, njegov zakonski zastupnik ili srodnici ne uzmu branioca, njega će postaviti sudija za maloljetnike na prijedlog tužioca ili po službenoj dužnosti.
- (5) Branilac se postavlja iz reda advokata koji imaju izrazitu sklonost i osnovna znanja iz oblasti prava djeteta i prestupništva mladih.

Član 60.
Oslobođenje od dužnosti svjedočenja

- (1) Niko ne može biti oslobođen dužnosti svjedočenja o okolnostima potrebnim za ocjenjivanje zrelosti maloljetnika, upoznavanja njegove ličnosti i prilika u kojim živi
- (2) Dužnosti svjedočenja oslobođeni su samo roditelj, staralac, usvojlac, socijalni radnik, vjerski ispovjednik, odnosno vjerski službenik i branilac.

Član 61.
Spajanje i razdvajanje postupka

- (1) Kad je maloljetnik učestvovao u izvršenju krivičnog djela zajedno sa punoljetnim licem, postupak prema njemu će se razdvojiti i sprovesti po odredbama ovog zakona.
- (2) Postupak prema maloljetniku može se izuzetno spojiti s postupkom protiv punoljetnog lica i sprovesti po općim odredbama Zakona o krivičnom postupku samo ako je spajanje postupka neophodno za svestrano razrješenje stvari.
- (3) U jedinstvenom postupku po općim odredbama Zakona o krivičnom postupku sudi sudija za maloljetnike, odnosno vijeće od trojice sudija od kojih je najmanje jedan sudija za maloljetnike.
- (4) Kad se provodi jedinstven postupak za maloljetnika i punoljetne počinioce, u pogledu maloljetnika će se uvijek primijeniti odredbe člana 58. do 60., člana 63. do 66., člana 74, 75, 76. i 84; ovog zakona kad se na glavnom pretresu razjašnjavaju pitanja koja se odnose na maloljetnika, kao i član 84. i član 91. ovog zakona, a ostale odredbe ovog zakona – ukoliko njihova primjena nije u suprotnosti s vođenjem jedinstvenog postupka.

Član 62.
Provođenje jedinstvenog postupka

- (1) Kad je lice počinilo neko krivično djelo kao maloljetno, a neko kao punoljetno, provest će se jedinstven postupak i punoljetnoj osobi se sudi po općim propisima.
- (2) U jedinstvenom postupku, suđenje će se provesti pred sudijom za maloljetnike nadležnog suda, odnosno pred vijećem od trojice sudija od kojih je najmanje jedan sudija za maloljetnike, ukoliko to lice u vrijeme pokretanja postupka nije navršilo 21 godinu.

Član 63.
Uloga organa starateljstva

- (1) U postupku prema maloljetnicima, pored ovlaštenja koja su izričito predviđena u odredbama ovog zakona, organ starateljstva ima pravo da se upozna s tokom postupka, da u toku postupka stavlja prijedloge i da ukazuje na činjenice i dokaze koji su od važnosti za donošenje pravilne odluke.
- (2) O svakom pokretanju postupka prema maloljetniku tužilac će obavijestiti nadležni organ starateljstva.
- (3) Sudovi i tužilaštva izvještavaju organ starateljstva kada u krivičnom postupku utvrđene činjenice i okolnosti upućuju na potrebu preduzimanja mjera radi zaštite prava i dobrobiti maloljetnika.

Član 64.
Pozivanje i dostavljanje pismena

- (1) Maloljetnik se poziva preko roditelja, odnosno zakonskog zastupnika, osim ako to nije moguće zbog potrebe hitnog postupanja ili drugih okolnosti i tada sudija za maloljetnike na prijedlog tužioca u interesu maloljetnika imenuje posebnog staratelja do okončanja postupka. Posebni staratelji se imenuju sa posebne liste socijalnih radnika koju utvrđuje organ starateljstva.
- (2) Maloljetnika dovode ovlaštene službene osobe policijskih vlasti u civilnoj odjeći, vodeći računa da to čine na neupadljiv način, osim u slučajevima opasnih počinitelaca ili najtežih krivičnih djela.
- (3) Dostavljanje odluka i drugih pismena maloljetniku vrši se shodno odredbama Zakona o krivičnom postupku, s tim da se maloljetniku neće dostavljati pismena isticanjem na oglasnoj ploči suda, a neće se primijeniti ni odredba Zakona o krivičnom postupku o usmenom saopćavanju odluke.

Član 65.
Objavljivanje toka krivičnog postupka

- (1) Ne smije se objaviti tok krivičnog postupka prema maloljetniku, ni odluka donesena u tom postupku, niti se može u svrhu objavljivanja vršiti video i audiosnimanje toka postupka.

- (2) Pravosnažna odluka suda može se objaviti, ali bez navođenja imena maloljetnika i drugih podataka iz kojih bi se mogao utvrditi njegov identitet.

Član 66. Dužnost hitnog postupanja

Organi koji učestvuju u postupku prema maloljetniku, kao i drugi organi i ustanove od kojih se traže obavještenja, izvještaji ili mišljenja dužni su da postupaju najhitnije kako bi se postupak što prije završio.

Član 67. Mjesna nadležnost

Izuzev kada se radi o Sudu Bosne i Hercegovine i Osnovnom sudu Distrikta Brčko, za postupak prema maloljetnicima, po pravilu, mjesno je nadležan sud njegovog prebilašta, a ako maloljetnik nema prebivališta ili ono nije poznato – sud boravišta maloljetnika. Postupak se može provesti pred sudom boravišta maloljetnika koji ima prebivalište ili pred sudom mjesta izvršenja krivičnog djela, odnosno pred sudom na čijem se području nalazi zavod ili ustanova za izvršenje krivičnih sankcija u kojoj se maloljetnik nalazi, ako je očigledno da će se pred tim sudom postupak lakše provesti.

2. Pokretanje postupka

Član 68. Primjena načela oportuniteta

- (1) Za krivična djela s propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do pet godina, tužilac može odlučiti da ne pokrene krivični postupak iako postoje dokazi da je maloljetnik počinio krivično djelo, ako smatra da ne bi bilo cjelishodno da se vodi postupak prema maloljetniku, s obzirom na prirodu krivičnog djela i okolnosti pod kojima je počinjeno, raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva. Radi utvrđivanja ovih okolnosti, tužilac može zatražiti obavještenja od roditelja, odnosno staratelja maloljetnika, drugih osoba i ustanova, a kad je to potrebno, može ove osobe i maloljetnika pozvati radi neposrednog obavještanja. Tužilac može zatražiti mišljenje organa starateljstva o cjelishodnosti pokretanja postupka prema maloljetniku.
- (2) Ako za donošenje odluke iz stava (1) ovog člana treba da se ispituju lična svojstva maloljetnika, tužilac može, u sporazumu s organom starateljstva, uputiti maloljetnika u prihvatilište za djecu i omladinu ili odgojnu ustanovu, ali najduže do 30 dana.
- (3) Kad je izvršenje kazne ili odgojne mjere u toku, tužilac može odlučiti da ne zahtijeva pokretanje krivičnog postupka za drugo krivično djelo maloljetnika, ako s obzirom na težinu tog krivičnog djela, kao i na kaznu, odnosno odgojnu mjeru koja se izvršava, ne bi imalo svrhe vođenje postupka i izricanje krivičnopravne sankcije za to djelo.
- (4) Kad tužilac u slučajevima iz stava (1) i (3) ovog člana nađe da nije cjelishodno da se pokrene postupak prema maloljetniku, obavijestit će o tome, uz navođenje razloga, organ starateljstva, oštećenog i podnosioca prijave.

Član 69.
Razmatranje mogućnosti i opravdanosti
izricanja odgojne preporuke

- (1) Prije donošenja naredbe za pokretanje pripremnog postupka prema maloljetniku za krivično djelo iz člana 68. stav (1) ovog zakona, tužilac je dužan razmotriti mogućnost i opravdanost izricanja odgojne preporuke, u skladu sa odredbama ovog zakona.
- (2) Ako su ispunjeni uvjeti za izricanje odgojne preporuke i nakon što uz saradnju i nadzor organa socijalnog staranja maloljetnik ispuni obavezu preuzetu odgojnom preporukom, tužilac će donijeti naredbu o nepokretanju pripremnog postupka prema maloljetniku i o tome obavijestiti organ socijalnog staranja i oštećenog s uputom da svoj imovinskopravni zahtjev može ostvariti u parničnom postupku, kao i podnosioca prijave.
- (3) Ako maloljetnik djelimično ispuni obavezu preuzetu odgojnom preporukom, tužilac može odlučiti kao u stavu (2) ovog člana ako nađe da pokretanje pripremnog postupka, s obzirom na prirodu krivičnog djela i okolnosti pod kojima je počinjeno, raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva i razloge neispunjenja preuzete obaveze, to ne bi bilo cjelishodno.
- (4) Ako maloljetnik ne izvrši obavezu preuzetu odgojnom preporukom, ali u mjeri koja opravdava pokretanje postupka, tužilac će donijeti naredbu za pokretanje pripremnog postupka.

3. Pripremni postupak

Član 70.
Pokretanje pripremnog postupka

- (1) Ako postoje osnovi sumnje da je maloljetno lice počinilo krivično djelo, tužilac za maloljetnike donosi naredbu o pokretanju pripremnog postupka o čemu obavještava organ starateljstva.
- (2) U predmetima krivičnih djela maloljetnika postupa ovlašćeno službeno lice koje je steklo posebna znanja iz oblasti prava djeteta i prestupništva mladih.
- (3) U fazi pripremnog postupka sudija za maloljetnik ima ista ovlašćenja koja po Zakonu o krivičnom postupku pripadaju sudiji za prethodni postupak.

Član 71.
Lišavanje slobode maloljetnika

- (1) Ovlašćeno službeno lice može maloljetno lice lišiti slobode ako postoje osnovi sumnje da je izvršilo krivično djelo i ako postoji ma koji razlog predviđen za određivanje pritvora prema maloljetniku. Ovlašćeno službeno lice je dužno maloljetno lice bez odgađanja, a najkasnije u roku od 12 sati dovesti tužiocu i obavijestiti ga o razlozima i vremenu lišenja slobode. O lišenju slobode ovlašćeno službeno lice će odmah

obavijestiti roditelja ili usvojioca, odnosno staraoca maloljetnika, a ako to nije moguće – obavijestit će nadležni organ socijalne zaštite.

- (2) Ako maloljetnik lišen slobode ne bude doveden tužiocu u roku iz stava (1) ovog člana, pustit će se na slobodu.
- (3) Tužilac je dužan bez odgađanja, a najkasnije u roku od 24 sata od dovođenja, ispitati maloljetnika i odlučiti da li će ga pustiti na slobodu ili će sudiji za maloljetnike staviti prijedlog za određivanje mjere pritvora ili mjeru privremenog smještaja maloljetnika iz člana 76. ovog zakona.
- (4) Sudija za maloljetnike će odmah, a najkasnije u roku od 6 sati nakon što upozna maloljetnika sa prijedlogom tužioca, donijeti odluku o određivanju pritvora ili o puštanju na slobodu ili o privremenom smještaju maloljetnika.
- (5) Ako postoje okolnosti zbog kojih ne može postupati sudija za maloljetnike, o pritvoru će odlučiti sudija koga odredi predsjednik suda o čemu se obavještava sudija za maloljetnike.

Član 72. Određivanje pritvora

- (1) Izuzetno, sudija za maloljetnike može na prijedlog tužioca odrediti maloljetniku pritvor kad za to postoje razlozi predviđeni članom 132. tač. a) do c). Zakona o krivičnom postupku. Pritvor će se primijeniti samo kao krajnja mjera ako njegovu svrhu nije moguće ostvariti mjerom privremenog smještaja iz člana 76. ovog zakona.
- (2) O pritvaranju maloljetnika sudija za maloljetnike će obavijestiti roditelja, staraoca ili ustanovu kojoj je maloljetnik povjeren na odgoj i čuvanje, kao i centar za socijalnu zaštitu.
- (3) Na osnovu rješenja o pritvoru koje je donio sudija za maloljetnike, pritvor u pripremnom postupku može trajati mjesec od dana lišenja slobode. Vijeće za maloljetnike istog suda dužno je obaviti kontrolu neophodnosti pritvora svakih 15 dana po izjašnjenju tužioca o preduzetim radnjama u periodu koji prethodi kontroli.
- (4) U toku pripremnog postupka vijeće za maloljetnike istog suda može u slučaju postojanja zakonskih razloga produžiti pritvor za još dva mjeseca, uz kontrolu neophodnosti pritvora svakih 15 dana po izjašnjenju tužioca o preduzetim radnjama u periodu koji prethodi kontroli. Protiv rješenja vijeća dopuštena je žalba koja ne zadržava izvršenje rješenja.
- (5) Nakon završetka pripremnog postupka, pa sve do pravosnažnosti odluke kojom se izriče sankcija, pritvor prema starijem maloljetniku može da traje najduže šest mjeseci, a prema mlađem maloljetniku najduže četiri mjeseca.
- (6) Postojanje zakonskih uvjeta za trajanje pritvora nakon završetka pripremnog postupka do donošenja odluke, ispitat će vijeće za maloljetnike svakih mjesec dana od dana donošenja posljednjeg rješenja o pritvoru.

- (7) Vrijeme provedeno u pritvoru ili ustanovama privremenog smještaja iz stava (1) ovog člana, uračunava se u vrijeme trajanja izrečene zavodske odgojne mjere i kazne maloljetničkog zatvora u skladu sa Krivičnim zakonom (*Uračunavanje pritvora i ranije kazne*).

Član 73.

Postupak prema maloljetniku u pritvoru

- (1) Maloljetnik se nalazi u pritvoru odvojeno od punoljetnih lica.
- (2) Izuzetno, da bi se zbog dužeg usamljenja maloljetnika u pritvoru izbjegle štetne posljedice na razvoj njegove ličnosti, sudija za maloljetnike može odrediti da maloljetnik bude u pritvoru zajedno s punoljetnim licima koji su članovi njegove porodice ako to na maloljetnika ne bi štetno djelovalo.
- (3) Dok se nalazi u pritvoru maloljetniku se, prema mogućnostima ustanove, daje obuka korisna za njegov odgoj i zanimanje.
- (4) Sudija za maloljetnike ima prema pritvorenim maloljetnicima ista ovlaštenja koja po Zakonu o krivičnom postupku pripadaju sudiji za prethodni postupak, odnosno sudiji za prethodno saslušanje i mogu u svako doba obilaziti pritvorenika, sa njim razgovarati i od njega primiti pritužbe.

Član 74.

Pribavljanje podataka o ličnosti maloljetnika

- (1) U pripremnom postupku prema maloljetniku, pored činjenica koje se odnose na krivično djelo, posebno će se utvrditi uzrast maloljetnika, okolnosti potrebne za ocjenu njegove zrelosti, ispitat će se sredina i prilike pod kojima maloljetnik živi i druge okolnosti koje se tiču njegove ličnosti i ponašanja.
- (2) O okolnostima iz stava (1) ovog člana tužilac će pribaviti izvještaj i saslušati osobe koje mogu dati potrebne podatke, izuzev osoba iz člana 60. (*Oslobađanje od dužnosti svjedočenja*) stav (2) ovog zakona. O tim okolnostima obavezno se pribavlja mišljenje organa starateljstva, a ako je prema maloljetniku bila izrečena odgojna mjera – pribavit će se izvještaj o primjeni te mjere. Ako je prema maloljetniku bila izrečena zavodska mjera, tužilac će pribaviti izvještaj zavoda ili ustanove o primjeni te mjere.
- (3) Podatke o ličnosti maloljetnika pribavlja tužilac. Tužilac može povjeriti da te podatke prikupi stručni saradnik tužilaštva, a može njihovo pribavljanje povjeriti organu starateljstva.
- (4) Kad je za utvrđivanje zdravstvenog stanja maloljetnika, stepena zrelosti i drugih svojstava ličnosti potrebno da maloljetnika pregledaju vještaci, za ovaj pregled odredit će se ljekari, psiholozi ili pedagozi. Ovakva ispitivanja maloljetnika mogu se obaviti u zdravstvenoj ili drugoj ustanovi.

Član 75.

Osobe koje prisustvuju radnjama u pripremnom postupku

- (1) Tužilac sam određuje način izvođenja pojedinih radnji držeći se odredaba Zakona o krivičnom postupku, i to u onoj mjeri koja osigurava prava maloljetnika na odbranu, prava oštećenog i prikupljanje dokaza potrebnih za odlučivanje.
- (2) Radnjama u pripremnom postupku prisustvuje, maloljetnik, osim ako postoje razlozi navedeni u odredbi člana 84. (*Isključenje javnosti*) stav (4) ovog zakona i branilac. Ispitivanje maloljetne osobe, kad je to potrebno, obavit će se uz pomoć pedagoga ili druge stručne osobe.
- (3) Tužilac može odobriti da radnjama u pripremnom postupku bude prisutan predstavnik organa starateljstva i roditelj, odnosno staralac maloljetnika. Kad su navedena lica prisutna tim radnjama, mogu stavljati prijedloge i upućivati pitanja licu koje se ispituje, odnosno saslušava.

Član 76.

Privremeni smještaj maloljetnika

- (1) Sudija za maloljetnike može na prijedlog tužioca odrediti da se maloljetnik u toku pripremnog postupka privremeno smjesti u prihvatilište, odgojnu ili sličnu ustanovu, da se stavi pod nadzor organa starateljstva, ako je to potrebno radi izdvajanja maloljetnika iz sredine u kojoj je živio ili radi pružanja pomoći, zaštite ili smještaja maloljetnika, posebno od iskušenja ponavljanja krivičnog djela.
- (2) Protiv rješenje o privremenom smještaju maloljetnika žalbu mogu uložiti u roku od 24 časa maloljetnik, roditelj, usvojlac, odnosno staralac i branilac. O žalbi odlučuje vijeće za maloljetnike istog suda, s tim da žalba ne zadržava izvršenje.
- (3) Izvršenje privremenog smještaja provodi se prema odredbama koje vrijede za ustanove.
- (4) Troškovi smještaja maloljetnika isplaćuju se unaprijed iz budžetskih sredstava i ulaze u troškove krivičnog postupka.

4. Postupanje nakon okončanog pripremnog postupka

Član 77.

Obrazloženi prijedlog

- (1) Nakon što ispita sve okolnosti koje se odnose na izvršenje krivičnog djela, zrelost i druge okolnosti koje se tiču ličnost maloljetnika i prilika u kojim živi, tužilac je dužan u roku od osam dana po okončanju pripremnog postupka dostaviti sudiji za maloljetnike obrazložen prijedlog za izricanje odgojne mjere ili kazne.
- (2) Prijedlog tužioca sadrži: ime i prezime maloljetnika, njegove godine života, opis i zakonski naziv krivičnog djela, dokaze iz kojih proizilazi da je maloljetnik počinio

krivično djelo, obrazloženje koje treba da sadrži ocjenu stepena zrelosti maloljetnika i prijedlog da se maloljetnik kazni, odnosno da se prema njemu izrekne odgojna mjera.

- (3) Bitni sadržaj prikupljenih podataka o ličnosti maloljetnika (član 74.) treba obrazložiti tako da to, koliko je moguće, ne djeluje štetno na njegov odgoj.
- (4) Prilikom dostavljanja prijedloga za izricanje odgojne mjere, tužilac će dostaviti i materijale kojim potkrepljuje navode iz prijedloga.

Član 78.

Neslaganje sudije za maloljetnike sa prijedlogom tužioca

- (1) Ako se sudija za maloljetnike ne složi sa prijedlogom tužioca, jer nema osnova da se prema maloljetniku izrekne odgojna mjera ili da postoje razlozi iz člana 68. (*Primjena načela oportuniteta*) stav (3) ovog zakona, može sam donijeti rješenje o obustavi postupka ili zatražiti da u roku od tri dana o tome odluči vijeće za maloljetnike. Vijeće za maloljetnike odluku donosi po saslušanju tužioca.
- (2) Vijeće može odlučiti da se postupak prema maloljetniku obustavi ili odlučiti da sudija za maloljetnike postupak nastavi.
- (3) Izvan slučajeva iz stava (1) ovog člana, ako se sudija za maloljetnike ne složi sa prijedlogom tužioca, zatražit će da o tome odluči vijeće za maloljetnike.

Član 79.

Razmatranje mogućnosti i opravdanosti izricanja odgojne preporuke

- (1) Prije donošenja odluke hoće li se složiti sa prijedlogom tužioca za izricanje krivičnopravne sankcije za krivična djela iz člana 68. (*Primjena načela oportuniteta*) stav 1 ovog zakona, sudija za maloljetnike je dužan razmotriti mogućnost i opravdanost primjene odgojne preporuke.
- (2) Ako sudija za maloljetnike na osnovu dostavljenog materijala nađe da, s obzirom na prirodu krivičnog djela i okolnosti pod kojim je izvršeno, raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva, vođenje postupka i izricanje krivičnopravne sankcije prema maloljetniku ne bi bilo cjelishodno, postupiće u skladu sa odredbama člana 14. do 17. ovog zakona.
- (3) Ako maloljetnik u potpunosti ispuni obavezu preuzetu odgojnom preporukom, sudija za maloljetnike će donijeti rješenje da neće postupati po prijedlogu tužioca za izricanje sankcije. Protiv rješenja sudije za maloljetnike žalba nije dopuštena.
- (4) Odluku iz stava (3) ovog člana sudija za maloljetnike može donijeti i u slučaju da je maloljetnik djelimično ispunio obavezu preuzetu odgojnom preporukom – ukoliko nađe da zbog okolnosti navedenih u stavu (2) ovog člana izricanje sankcije prema maloljetniku ne bi bilo cjelishodno.

- (5) Ako maloljetnik ne ispuni obavezu preuzetu odgojnom preporukom ili je ispuni samo djelimično, ali u mjeri koja opravdava postupanje po prijedlogu tužioca – sudija za maloljetnike će postupiti po prijedlogu tužioca za izricanje sankcije.
- (6) Detaljniji propis o primjeni odgojnih preporuka prema maloljetnim izvršiocima krivičnih djela donosi Savjet ministara Bosne i Hercegovine, i to na prijedlog ministra pravde Bosne i Hercegovine.

Član 80.

Prihvatanje i postupanje po prijedlogu tužioca

- (1) Kad sudija za maloljetnike primi prijedlog tužioca za izricanje odgojne mjere ili kazne maloljetničkog zatvora, odnosno odluku vijeće iz člana 78. stav (2) ovog zakona, prijedlog tužioca će dostaviti maloljetniku i njegovom braniocu .
- (2) Maloljetnik i branilac mogu u roku od tri dana od dana uručenja prijedloga izjaviti prethodne prigovore iz člana 233 stav (1) Zakona o krivičnom postupku o kojim će vijeće za maloljetnike odlučiti u roku od osam dana.
- (3) Sudija koji je kao član vijeća za maloljetnike odlučivao o prigovorima, ne može učestvovati u suđenju. Protiv rješenja vijeća za maloljetnike žalba nije dopuštena.

5. Prvostepeni postupak

Član 81.

Zakazivanje glavnog pretresa ili sjednice

- (1) Nakon što se sudija za maloljetnike primi prijedlog tužioca za izricanje odgojne mjere ili kazne maloljetničkog zatvora, odnosno nakon što vijeće za maloljetnike odbije prethodne prigovore ili prema članu 78. (*Neslaganje sudije sa prijedlogom tužioca*) stav (2) ovog zakona odluči da se prema maloljetniku postupak nastavi, sudija za maloljetnike je dužan u roku od osam dana od dana prijema prijedloga, odnosno donošenja odluke vijeća – zakazati sjednicu ili glavni pretres.
- (2) Kazna maloljetničkog zatvora i zavodske mjere izriču se samo po održanom glavnom pretresu. Ostale odgojne mjere mogu se izreći na sjednici.
- (3) Na ročištu se može odlučiti da se održi glavni pretres. Sudija za maloljetnike je dužan u roku od osam dana od dana donošenja ove odluke održati glavni pretres.
- (4) Sudija za maloljetnike saopćit će maloljetniku odgojnu mjeru ili kaznu koja mu je izrečena.

Član 82.
Odlučivanje o prijedlogu tužioca na sjednici

- (1) Na sjednici će se pozvati maloljetnik, branilac, roditelji, usvojlac, odnosno staralac maloljetnika i tužilac za maloljetnike, a o sjednici će se obavijestiti i može joj prisustvovati predstavnik centra za socijalnu zaštitu.
- (2) Ročištu obavezno prisustvuju tužilac za maloljetnike i branilac maloljetnika. Ukoliko tužilac ili branilac neopravdano izostanu sa ročišta, sudija za maloljetnike će postupiti shodno odredbama Zakona o krivičnom postupku (*Nedolazak tužioca, odnosno osobe koja ga zamjenjuje na glavnom pretresu; Nedolazak branioca na glavni pretres*).
- (3) Ako maloljetnik ne dođe na sjednicu, sudija za maloljetnike može odlučiti da se sjednica održi u njegovoj odsutnosti – ako prisustvo maloljetnika nije nužno. Nedolazak roditelja, odnosno staraoca maloljetnika i predstavnika centra za socijalnu zaštitu, ne sprečava sud da održi sjednicu.
- (4) Na sjednici će tužilac pročitati prijedlog i ukratko izložiti dokaze koji se odnose na krivično djelo i podatke o ličnosti maloljetnika do kojih je došao tokom pripremnog postupka i koji opravdavaju stavljanje prijedloga za izricanje krivičnopravne sankcije.
- (5) Kada roditelj, odnosno staratelj nisu u mogućnosti da prisustvuju sjednici ili nisu sposobni ili su nepoznati ili kada maloljetniku nije postavljen posebni staralac, sudija za maloljetnike će u interesu maloljetnika pozvati predstavnika službe socijalne zaštite i tada je njegovo prisustvo obavezno sve do pravnosnažnog okončanja postupka.

Član 83.
Odlučivanje na glavnom pretresu

- (1) Kad se odlučuje na osnovu glavnog pretresa, shodno će se primjenjivati odredbe Zakona o krivičnom postupku o rukovođenju glavnim pretresom, o odgađanju i prekidanju glavnog pretresa, o zapisniku i o toku glavnog pretresa, ali sudija za maloljetnike može, uvijek po saslušanju stranaka, odstupiti od ovih pravila ako smatra da njihova primjena za konkretni slučaj ne bi bila cjelishodna.
- (2) Osim maloljetnika, glavnom pretresu obavezno prisustvuju tužilac za maloljetnike, branilac i predstavnik nadležnog organa socijalne zaštite. Ako tužilac ili branilac neopravdano izostane sa glavnog pretresa, sudija za maloljetnike će preduzeti mjere u skladu sa općim odredbama Zakona o krivičnom postupku (*Nedolazak tužioca, odnosno osobe koja ga zamjenjuje na glavnom pretresu; Nedolazak branioca na glavni pretres*). O neopravdanom izostanku predstavnika službe socijalne zaštite, obavještava se rukovodilac te službe.
- (3) Pored osoba čije je prisustvo obavezno na glavnom pretresu, na glavni pretres pozvat će se roditelji maloljetnika, usvojlac, odnosno staralac maloljetnika. Kada roditelj, odnosno staralac nije u mogućnosti da prisustvuje glavnom pretresu ili nije sposoban ili je nepoznat, sudija za maloljetnike može, ako nađe da je to u najboljem interesu maloljetnika, postaviti posebnog staraoca. Nedolazak roditelja maloljetnika, usvojioca,

odnosno staraoca ili posebnog staraoca maloljetnika, ne predstavlja smetnju za održavanje glavnog pretresa.

- (4) Odredbe Zakona o krivičnom postupku o izmjeni optužbe primijenit će se i u postupku prema maloljetnicima, s tim što je sudija za maloljetnike ovlašćen da odluku donese na osnovu činjeničnog stanja koje je utvrđeno na glavnom pretresu.

Član 84. Isključenje javnosti

- (1) Kada se sudi maloljetniku, javnost je uvijek isključena.
- (2) Sudija za maloljetnike može dopustiti da glavnom pretresu budu prisutne osobe koje se bave zaštitom i odgojem maloljetnika ili suzbijanjem prestupništva mladih, kao i naučnici.
- (3) U toku glavnog pretresa sudija za maloljetnike može narediti da se, osim tužioca, branioca i predstavnika organa starateljstva, sa zasjedanja udalje sva ili pojedina lica.
- (4) Za vrijeme izvođenja pojedinih dokaza ili govora stranaka, sudija za maloljetnike može narediti da se maloljetnik udalji sa zasjedanja, i to zbog mogućeg štetnog uticaja na njegov odgoj. Ako je to važno za odbranu maloljetnika, branilac će ga obavijestiti o sadržaju i toku postupka za vrijeme njegove odsutnosti.

Član 85. Privremeni smještaj maloljetnika

U toku postupka sudija za maloljetnike može na prijedlog tužioca, branioca ili ako sam ocijeni da je to neophodno, donijeti rješenje o privremenom smještaju maloljetnika u smislu člana 76. ovog zakona, a može i ukinuti rješenje koje je o tome ranije doneseno.

Član 86. Odluke sudije za maloljetnike

- (1) Sudija za maloljetnike nije vezan za prijedlog tužioca pri odlučivanju hoće li prema maloljetniku izreći kaznu ili će primijeniti odgojnu mjeru, ali ako je tužilac odustao od prijedloga, sudija za maloljetnike ne može maloljetniku izreći kaznu, nego samo odgojnu mjeru.
- (2) Sudija za maloljetnike će rješenjem obustaviti postupak u slučajevima kad sud na osnovu člana 283. tač. d) do f) Zakona o krivičnom postupku BiH donosi presudu kojom se optužba odbija ili kojom se optuženi oslobađa od optužbe (član 284. Zakona o krivičnom postupku), kao i kad nađe da nije cjelishodno izreći maloljetniku ni odgojnu mjeru, niti kaznu.
- (3) Sudija za maloljetnike donosi rješenje i kad izriče odgojnu mjeru maloljetniku. U izreci ovog rješenja navodi se samo koja se mjera izriče, ali se maloljetnik ne oglašava krivim za krivično djelo koje mu se stavlja na teret. U obrazloženju rješenja navest će se opis djela i okolnosti koje opravdavaju primjenu izrečene odgojne mjere.

- (4) Razlozi za odluku iz stava (3) ovog člana koji bi mogli štetno uticati na odgoj maloljetnika – neće se izložiti.
- (5) Presuda kojom se maloljetniku izriče kazna maloljetničkog zatvora donosi se u obliku koji propisuje Zakon o krivičnom postupku za presudu kojom se optuženi oglašava krivim.

Član 87.
Kontrola postupka

- (1) Za svako produženje roka iz člana 81. stav (1) i (3) ovog zakona, sudija za maloljetnike mora imati odobrenje predsjednika suda.
- (2) Glavni pretres se odgađa ili prekida samo izuzetno. O svakom odlaganju ili prekidanju glavnog pretresa sudija za maloljetnike obavijestit će predsjednika suda i iznijet će razloge za odlaganje, odnosno prekidanje.
- (3) Sudija za maloljetnike dužan je izraditi rješenje, odnosno presudu u pisanom obliku, i to u roku od osam dana od dana saopštavanja donesene odluke, a u posebno složenim slučajevima u roku od 15 dana.
- (4) Sudija za maloljetnike obavještava predsjednika suda svakih 15 dana koji predmeti maloljetnika nisu okončani i o razlozima zbog kojih je po pojedinim predmetima postupak još u toku. Predsjednik suda će, po potrebi, preduzeti mjere da se postupak ubrza.

Član 88.
Troškovi postupka i imovinskopravni zahtjev

- (1) Sud može maloljetnika obavezati na plaćanje troškova krivičnog postupka i na ispunjenje imovinskopravnog zahtjeva samo ako je maloljetniku izrekao kaznu maloljetničkog zatvora.
- (2) Ako je prema maloljetniku izrečena odgojna mjera ili je postupak obustavljen, troškovi postupka padaju na teret budžetskih sredstava, a oštećeni se radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva upućuje na parnični postupak.
- (3) Ako maloljetnik ima prihode ili imovinu, sudija za maloljetnike može odrediti da plati troškove krivičnog postupka i ispuni imovinskopravni zahtjev i kada prema njemu bude izrečena odgojna mjera, odnosno kada sudija za maloljetnike nađe da nije cjelishodno prema maloljetniku izreći kaznu maloljetničkog zatvora, niti odgojnu mjeru..

6. Pravni lijekovi

Član 89.
Žalba protiv presude i rješenja

- (1) Protiv presude kojom je maloljetniku izrečena kazna maloljetničkog zatvora, protiv rješenja kojim je maloljetniku izrečena odgojna mjera i protiv rješenja o obustavljanju postupka iz člana 86. stav (2) ovog zakona mogu podnijeti žalbu sva lica koja imaju

pravo na žalbu protiv presude (član 293. Zakona o krivičnom postupku), i to u roku od osam dana od dana prijema presude, odnosno rješenja.

- (2) Branilac, tužilac, bračni odnosno vanbračni drug, srodnik po krvi u pravoj liniji, usvojilac, staralac, brat, sestra i hranilac mogu podnijeti žalbu u korist maloljetnika i protiv njegove volje.
- (3) Osobe koje su podnijele žalbu u korist maloljetnika mogu odustati od žalbe samo uz njegovu saglasnost.
- (4) Žalba protiv rješenja kojim se izriče odgojna mjera koja se izdržava u ustanovi zadržava izvršenje rješenja ako sudija za maloljetnike, uz saglasnost sa roditeljima maloljetnika i po saslušanju maloljetnika, ne odluči drugačije.
- (5) Na sjednicu vijeća za maloljetnike drugostepenog suda uvijek će se pozvati tužilac za maloljetnike i branilac, a maloljetnik samo ako predsjednik vijeća ili vijeće ustanovi da bi njegova prisutnost bila korisna. Nedolazak stranaka i branioca koji su uredno obaviješteni o sjednici – ne sprečava drugostepeni sud da održi sjednicu.

Član 90.

Odluke vijeća za maloljetnike drugostepenog suda i zabrana *reformatio in peius*

- (1) Vijeće za maloljetnike drugostepenog suda može preinačiti prvostepenu odluku izricanjem teže sankcije prema maloljetniku – samo ako je to predloženo u žalbi tužioca.
- (2) Ako prvostepenom odlukom nije izrečena kazna maloljetničkog zatvora ili zavodska mjera – vijeće za maloljetnike drugostepenog suda može tu kaznu, odnosno mjeru izreći samo ako održi pretres. Maloljetnički zatvor u dužem trajanju ili teža zavodska mjera od one izrečene prvostepenom odlukom, može se izreći i u sjednici drugostepenog vijeća za maloljetnike.

Član 91.

Ponavljanje krivičnog postupka

Odredbe o ponavljanju krivičnog postupka završenog pravosnažnom presudom shodno se primjenjuju i na ponavljanje postupka završenog pravosnažnim rješenjem o primjeni odgojne mjere ili o obustavi postupka prema maloljetniku.

7. Nadzor suda nad provođenjem mjera

Član 92.

Izvještaj o ponašanju maloljetnika

- (1) Uprava ustanove u kojoj se izvršava odgojna mjera prema maloljetniku dužna je da svaka dva mjeseca dostavi sudu koji je izrekao odgojnu mjeru izvještaj o ponašanju maloljetnika. Sudija za maloljetnike i tužilac za maloljetnike su dužni i obilaskom zavoda ili ustanova u kojoj se odgojna mjera izvršava, pratiti izvršenje izrečene odgojne mjere.

- (2) Nadležni organa starateljstva dužan je da svakih šest mjeseci dostavlja izvještaje sudu i tužilaštvu o izvršenju ostalih odgojnih mjera. Sudija za maloljetnike ovaj izvještaj može tražiti u kraćem roku, a može odrediti da to učini i određena stručna osoba (socijalni radnik, defektolog i dr.).

Član 93.

Izmjena odluke i obustava izvršenja

- (1) Kad su ispunjeni zakonom propisani uvjeti za izmjenu odluke o izrečenoj odgojnoj mjeri, odluku o izmjeni donosi sudija za maloljetnike koji je donio rješenje o odgojnoj mjeri ako sam nađe da je to potrebno ili na prijedlog tužioca za maloljetnike, maloljetnika, njegovih roditelja, usvojioca, odnosno staraoca, upravnika zavoda, odnosno ustanove ili organa starateljstva kome je povjeren nadzor nad maloljetnikom.
- (2) Prije donošenja odluke sudija za maloljetnike će saslušati tužioca za maloljetnike, maloljetnika, roditelja, usvojioca, odnosno staraoca maloljetnika ili druge osobe, a pribaviće i potrebne izvještaje od zavoda ili ustanove u kojoj se izvršava zavodska mjera, odnosno od organa starateljstva ili drugih organa i ustanova.
- (3) Po odredbama stava (1) i (2) ovog člana donosi se i odluka o obustavljanju izvršenja odgojne mjere i o uvjetnom otpustu iz člana 31. ovog zakona.
- (4) Odluku o izmjeni odluke o odgojnoj mjeri ili o obustavi izvršenja ili uvjetnom otpustu donosi sudija za maloljetnike na sjednici kojoj obavezno prisustvuju maloljetnik i njegovi roditelji, odnosno staralac maloljetnika, tužilac za maloljetnike, branilac i predstavnik organa starateljstva, odnosno zavoda ili ustanove gdje se odgojna mjera izvršava.

Član 94.

Postupak za naknadno izricanje kazne maloljetničkog zatvora

- (1) Maloljetniku kojem je odgođeno izricanje kazne maloljetničkog zatvora (član 42.), može biti naknadno izrečena ova kazna (član 43.), i to na osnovu prijedloga tužioca.
- (2) O prijedlogu tužioca odlučuje sud koji je nadležan da odlučuje o novoučinjenom krivičnom djelu, a kada maloljetnik ne ispunjava posebne obaveze ili se suprotstavlja izvršenju izrečene odgojne mjere – o prijedlogu tužioca odlučuje sud koji je izrekao odgodu izvršenja kazne. Glavni pretres i presuda će se ograničiti na pitanje odmjeravanja kazne i razloge za njeno naknadno izricanje, odnosno neizricanje.
- (3) Protiv odluke o odbijanju prijedloga za naknadno izricanje kazne tužilac ima pravo žalbe, a protiv odluke o izrečenoj kazni – lica navedena u članu 89. stav (1) i (2) ovog zakona.
- (4) Ako kazna ne bude naknadno izrečena najkasnije u roku od šest mjeseci od dana prestanka vremena kušnje ili od dovršenja postupka zbog novog krivičnog djela (član 43. stav (4)), prvostepeni sud koji je izrekao odgodu izricanja kazne maloljetničkog zatvora, donijet će rješenje kojim se utvrđuje brisanje te osude. Rješenje se dostavlja osuđenom, tužiocu i organu nadležnom za vođenje kaznene evidencije.

Dio peti

PRIMJENA ODGOJNIH PREPORUKA I IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA

I. Primjena odgojnih preporuka

Član 95.

Poseban podzakonski akt

Primjena odgojnih preporuka iz člana 16. (*Vrste odgojnih preporuka*) ovog zakona reguliše se posebnim podzakonskim aktom, koji će donijeti Vijeće ministara na prijedlog Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu zakona.

II. Opće odredbe o izvršenju krivičnih sankcija

Član 96.

Primjena odredaba

Odredbe o izvršenju krivičnih sankcija prema maloljetnicima primjenjuju se i na punoljetne počiniocima krivičnih djela kojima je izrečena odgojna mjera ili kazna maloljetničkog zatvora i na lica koja za vrijeme izvršenja tih sankcija postanu punoljetna.

Član 97.

Nediskriminacija

Maloljetnici prema kojima se izvršavaju krivične sankcije ravnopravni su bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno, etničko ili socijalno porijeklo, imovinsko stanje, status stečen rođenjem ili drugi status maloljetnika, njegovog roditelja, usvojioca ili staraoca, kao i na druge oblike različitosti.

Član 98.

Individualni pristup

- (1) U toku izvršavanja krivičnih sankcija prema maloljetniku treba postupati na način koji odgovara njegovom uzrastu, stepenu zrelosti i drugim svojstvima ličnosti, uz poštovanje dostojanstva maloljetnika, podsticanje njegovog cjelovitog razvoja i učešća u sopstvenoj resocijalizaciji, pridržavajući se savremenih pedagoških, psiholoških i penoloških znanja i iskustava.
- (2) Maloljetniku se omogućavaju uvjeti za sticanje osnovnog i srednjeg stručnog obrazovanja i radnog osposobljavanja, kao i slobodno izražavanje vjerskih osjećaja i vršenje vjerskih obreda.

Član 99.
Zdravlje maloljetnika

- (1) Maloljetnici prema kojima se izvršava zavodska odgojna mjera ili kazna maloljetničkog zatvora podvrgavaju se najmanje jednom godišnje sistematskom pregledu od odgovarajuće zdravstvene ustanove.
- (2) Najmanje dva puta godišnje sastavlja se izvještaj o psihičkom stanju maloljetnika i dostavlja sudiji za maloljetnike koji vrši nadzor, odnosno ima uvid nad izvršenjem krivične sankcije iz stava 1. ovog člana.

Član 100.
Zabrana upućivanja u samicu

Maloljetniku ne može biti izrečena disciplinska kazna upućivanja u samicu.

Član 101.
Zabrana nošenja vatrenog oružja

Zabranjeno je nošenje vatrenog oružja unutar zavoda i ustanova u kojima se izvršavaju zavodske mjere ili kazna maloljetničkog zatvora.

Član 102.
Programi postupanja

- (1) Izvršenje odgojne mjere i kazne maloljetničkog zatvora zasniva se ne pojedinačnom programu postupanja sa maloljetnikom koji je prilagođen njegovoj ličnosti i u skladu sa savremenim dostignućem nauke, pedagoške i penološke prakse.
- (2) Pojedinačni programi se izrađuju na osnovu cjelovitog sagledavanja zrelosti i drugih svojstava ličnosti maloljetnika, njegovog uzrasta, nivoa obrazovanja, ranijeg života maloljetnika i ponašanja u socijalnoj sredini, oblika poremećaja ponašanja, vrste krivičnog djela i okolnosti pod kojima je počinjeno.
- (3) Pojedinačnim programom posebno se utvrđuju: nivo zrelosti maloljetnika, druga svojstva njegove ličnosti, mogućnost uključenja u proces obrazovanja i radnog osposobljavanja, korišćenje i organizacija slobodnog vremena, rad sa roditeljem, usvojioцем ili staraоcem maloljetnika i drugih članova njegove porodice, kao i drugi oblici psihosocijalnog, pedagoškog i penološkog uticaja na maloljetnika.

Član 103.
Troškovi izvršenja krivičnih sankcija

- (1) Troškovi izvršenja krivičnih sankcija prema maloljetniku padaju na teret budžetskih sredstava.
- (2) Roditelj, usvojilac ili staralac maloljetnika, odnosno drugo lice koje je po zakonu obavezano da izdržava maloljetnika, kao i maloljetnik koji ima prihode ili imovinu, ukoliko su u mogućnosti, dužni su da snose dio troškova izvršenja posebnih obaveza,

mjera pojačanog nadzora u drugoj porodici, upućivanja u odgojnu ustanovu, upućivanja u odgojno-popravni dom i kazne maloljetničkog zatvora.

- (3) O mogućnosti podmirenja djela troškova od lica iz stava (2) ovog člana odlučuje sud. Ako je zbog donošenja takve odluke potrebno obaviti opsežnija ispitivanja imovnog stanja lica iz stava (2) ovog člana, sud će najprije donijeti odluku o izricanju krivične sankcije, a nakon toga nastaviti postupak za odlučivanje o podmirenju djela troškova, o čemu donosi posebno rješenje.

Član 104.

Izmjena odluke o troškovima

- (1) Na prijedlog lica iz član 103. (*Troškovi izvršenja krivičnih sankcija*) stav (2) ovog zakona, odnosno na prijedlog organa starateljstva, druge porodice, zavoda ili ustanove u kojoj se krivična sankcija izvršava, sudija za maloljetnike može posebnim rješenjem izmijeniti odluku o podmirivanju troškova smještaja i ishrane maloljetnika u zavodu ili ustanovi, odnosno troškova nastalih izvršenjem odgojnih mjera posebnih obaveza ili pojačanog nadzora u drugoj porodici.
- (2) Obaveza podmirivanja troškova krivičnih sankcija lica iz člana 103. (*Troškovi izvršenja krivičnih sankcija*) stava (2) ovog zakona traje dok, u odnosu na ta lica, traje njihova zakonska obaveza izdržavanja maloljetnika, a u odnosu na maloljetnika – dok je u mogućnosti da snosi troškove izvršenja krivične sankcije.

Član 105.

Preduzimanja mjera radi zaštite prava maloljetnika

Kad sudija za maloljetnike u toku izvršenja krivične sankcije utvrdi da postoje činjenice i okolnosti koje upućuju na potrebu preduzimanja mjere radi zaštite prava maloljetnika, dužan je da o tome obavijesti nadležni organ starateljstva prebivališta ili boravišta maloljetnika.

Član 106.

Pravo na pritužbu

- (1) Maloljetnik koji smatra da je lišen određenih prava ili da su mu ona povrijeđena, kao i da su učinjene druge nezakonitosti ili nepravilnosti u toku izvršenja zavodske odgojne mjere i kazne maloljetničkog zatvora, ima pravo pritužbe upravniku zavoda ili ustanove u kojima se ta krivična sankcija izvršava.
- (2) Povodom pritužbe maloljetnika, upravnik zavoda ili ustanove u kojoj se odgojna mjera, odnosno kazna maloljetničkog zatvora izvršava u roku od tri dana donosi u pisanom obliku obrazloženo rješenje kojim se pritužba odbija kao neosnovana ili se utvrđuje njena potpuna ili djelimična osnovanost, u kojem slučaju se hitno preduzimaju odgovarajuće mjere za otklanjanje učinjenih povreda ili lišavanja prava maloljetnika, odnosno drugih nezakonitosti ili nepravilnosti. Rješenje mora sadržati pouku o pravnom lijeku.
- (3) Protiv rješenja upravnika o pritužbi maloljetnik može, u roku od osam dana od prijema rješenja, podnijeti žalbu sudiji za maloljetnike suda koji vrši nadzor nad izvršenjem odgojne mjere, odnosno koji je izrekao kaznu maloljetničkog zatvora.

III. Izvršenje odgojnih mjera

Član 107. Izvršenje

- (1) Odgojna mjera se izvršava po pravnosnažnosti odluke i kad izvršenje nema zakonskih smetnji, osim ako ovim zakonom nije drukčije određeno.
- (2) Za izvršenje odgojnih mjera nadležan je organ starateljstva, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Član 108. Nadzor i kontrola izvršenja

Nadzor nad izvršenjem i kontrolu izvršenja odgojne mjere vrši sudija za maloljetnike koji je izrekao odgojnu mjeru.

Član 109. Neposredni nadzor

- (1) Sudija za maloljetnike i tužilac za maloljetnike najmanje jednom godišnje vrše neposredni nadzor i kontrolu izvršenja odgojnih mjera.
- (2) Izvještaji o toku i rezultatima izvršenja odgojnih mjera se pribavljaju i dostavljaju na način kako je to propisano članom 92. (*Izvještaj o ponašanju maloljetnika*) stav (1) i (2) ovog zakona.

A. Izvršenje mjera posebnih obaveza

Član 110. Nadzor nad izvršenjem

- (1) Nadzor nad izvršenjem mjera posebnih obaveza iz član 23. (*Posebne obaveze*) stav (2) ovog zakona vrši sudija za maloljetnike koji je izrekao ovu mjeru.
- (2) Na zahtjev sudije za maloljetnike nadležni organ starateljstva dužan je da dostavi izvještaj o toku i rezultatima izvršenja izrečene mjere posebne obaveze.
- (3) Pribavljanje izvještaja iz stava (2) ovog člana sudija za maloljetnike može povjeriti i stručnom saradniku iz člana 13. (*Stručni saradnici*) ovog zakona.
- (4) Izvršenje mjere posebnih obaveza iz člana 23. (*Posebne obaveze*) ovog zakona reguliše se posebnim podzakonskim aktom, koji će donijeti Vijeće ministara na prijedlog Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu zakona.

B. Izvršenje mjere upućivanja u disciplinski centar

Član 111. Nadležnost i sprovođenje

- (1) Organ starateljstva nadležan prema mjestu prebivališta ili boravišta maloljetnika u vrijeme kada je odluka kojom je izrečena mjera upućivanja u disciplinski centar postala izvršna, nadležan je i za izvršenje ove odgojne mjere.
- (2) Organ starateljstva iz stava (1) ovog člana stara se o sprovođenju mjere dnevnog boravka u centru.

Član 112. Boravak maloljetnika u disciplinskom centru

- (1) Maloljetnik za vrijeme izvršenja mjere upućivanja u disciplinski centar ostaje kod svojih roditelja, usvojioca ili staraoca, nastavlja da pohađa školu ili odlazi na posao.
- (2) O boravku maloljetnika u centru vodi se dnevnik rada. Izvještaj o toku i rezultatima sprovođenja ove mjere, po njegovom isteku, a po potrebi i u toku trajanja, dostavlja se sudiji za maloljetnike, tužiocu za maloljetnike i organu starateljstva od strane disciplinskog centra u kojem se sprovodi ova mjera.
- (3) Odredbe ovog zakona kojim se uređuje izvršenje odgojne mjere pojačanog nadzora, roditelja, usvojioca ili staraoca primjenjuju se i na izvršenju odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar.

C. Izvršenje odgojnih mjera pojačanog nadzora

1. Izvršenje mjere pojačanog nadzora od roditelja, usvojioca ili staraoca

Član 113. Početak izvršenja

Izvršenje odgojne mjere pojačani nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca počinje danom kada se roditelju, usvojiocu ili staraocu maloljetnika dostavi izvršna sudska odluka kojom je izrečena odgojna mjera.

Član 114 Provjera izvršenja mjere

Roditelj, usvojlac ili staralac maloljetnika dužan je da izvršava naloge i uputstva sudije za maloljetnike i da nadležnom organu starateljstva omogući provjeru izvršenja odgojne mjere i prihvati ukazanu pomoć u cilju njenog izvršenja.

Član 115.
Obavještavanje suda

- (1) Roditelj, usvojlac ili staralac maloljetnika, odnosno organ starateljstva, obavještavaju sud o toku i rezultatima izvršenja odgojne mjere u rokovima propisanim članom 92. (*Izvjestaj o ponašanju maloljetnika*) stav (2) ovog zakona.
- (2) Organ starateljstva bez odgađanja obavještava sud o razlozima koji otežavaju izvršenje mjere.

2. Izvršenje mjere pojačanog nadzora u drugoj porodici

Član 116.
Upućivanje u drugu porodicu

- (1) Odgojna mjera pojačanog nadzora u drugoj porodici izvršava se u porodici koju je odredio sud koji je sudio, na prijedlog nadležnog organa starateljstva.
- (2) Po prijemu izvršne sudske odluke, koja je prethodno dostavljena maloljetniku, nadležni organ starateljstva upućuje maloljetnika u porodicu koja je određena sudskom odlukom.

Član 117.
Izvršenje mjere

- (1) Nadležni organ starateljstva i porodica u koju se maloljetnik smješta zaključuje ugovor u pisanom obliku kojim se regulišu međusobna prava i obaveze.
- (2) Porodica u kojoj je maloljetnik smješten dužna je nadležnom organu starateljstva da omogući provjeru izvršenja odgojne mjere i prihvati ponuđenu pomoć radi ostvarivanja svrhe odgojne mjere.
- (3) Za vrijeme izvršenja ove odgojne mjere maloljetnik održava veze sa svojom porodicom, ako sud koji prati i kontroliše izvršenje odgojne mjere, na prijedlog organa starateljstva, drukčije ne odluči.

Član 118.
Izmijenjene okolnosti

Sud koji je izrekao odgojnu mjeru pojačanog nadzora u drugoj porodici može po službenoj dužnosti ili na prijedlog tužioca za maloljetnike, odnosno organa starateljstva, da odredi smještaj maloljetnika u neku drugu porodicu ako se prilike u porodici u kojoj je maloljetnik smješten toliko izmijene da otežavaju izvršenje odgojne mjere.

Član 119.
Shodna primjena odredaba

Odredbe ovog zakona kojima se uređuje izvršenje odgojne mjere pojačanog nadzora od roditelja, usvojioca ili staraoca primjenjuju se shodno i na izvršenje odgojne mjere pojačanog nadzora u drugoj porodici.

3. Izvršenje mjere pojačanog nadzora od nadležnog organa socijalne zaštite

Član 120.
Organ socijalne zaštite

- (1) Za izvršenje odgojne mjere pojačanog nadzora od organa socijalne zaštite nadležan je organ prebivališta, odnosno boravištu maloljetnika u vrijeme kad je odluka kojom je mjera izrečena postala izvršna.
- (2) Organ socijalne zaštite dužan je da po prijemu izvršne odluke kojom je odgojna mjera pojačanog nadzora izrečena, odredi službeno lice organa starateljstva ili drugo stručno lice koje će mjeru sprovoditi i o tome odmah obavijestiti sudiju za maloljetnike.

Član 121.
Obaveze stručnog lica organa socijalne zaštite, državnih organa i drugih ustanova

- (1) Stručno lice kome je povjereno sprovođenje odgojne mjere sačinjava program rada sa maloljetnikom, u skladu sa uputstvima suda i nadležnog organa socijalne zaštite.
- (2) Državni organi, odgojne, obrazovne, zdravstvene i druge ustanove dužni su da stručnom licu koje sprovodi ovu odgojnu mjeru pruže pomoć, a roditelj, usvojlac ili staralac dužan je da obavijesti stručno lice o prilikama koje otežavaju izvršenje mjere.
- (3) U svemu ostalom na izvršenje odgojne mjere pojačanog nadzora od nadležnog organa socijalne zaštite shodno će se primjenjivati odredbe ovog zakona, kojim se uređuje izvršenje odgojne mjere pojačanog nadzora od roditelja, usvojioca ili staraoca.

D. Izvršenje zavodskih odgojnih mjera

1. Opće odredbe

Član 122.
Odgojne ustanove i odgojno-popravni dom

Zavodske mjere izvršavaju se u odgojnim ustanovama, odgojno-popravnom domu i posebnoj ustanovi za osposobljavanje maloljetnika.

Član 123.

Dostava dokumentacije i odluke nadležnom organu za izvršenje

- (1) Sud koji je sudio u svrhu izvršenja zavodske mjere će izvršnu odluku sa dokumentacijom koju čini izvod iz matične knjige rođenih, ispravama ili dokazima o njegovom dotadašnjem školovanju i osposobljavanju, nalazom o zdravstvom stanju, podacima o ranijem vršenju krivičnih djela, vođenim postupcima i izvještajima organa starateljstva, zajedno sa nalogom, dostaviti organu nadležnom za upućivanje radi izvršenja zavodske mjere u roku od tri dana od kada je odluka postala izvršna.
- (2) Organ kome je odluka dostavljena na izvršenje dužan je da pristupi izvršenju krivične sankcije u roku od tri dana od dana prijema odluke i dokumentacije iz stava (1) ovog člana.

Član 124.

Obilazak maloljetnika smještenog u zavodu ili ustanovi

- (1) Sudija za maloljetnike i nadležni tužilac za maloljetnike najmanje dva puta u toku godine obilaze maloljetnika smještenog u zavodu, odnosno ustanovi za izvršenje zavodskih mjera gdje u neposrednim kontaktom sa maloljetnikom i stručnim licima koja se staraju o izvršenju, kao i uvidom u odgovarajuću dokumentaciju, utvrđuju zakonitost i pravilnost postupanja i cijene postignuti uspjeh u odgoju i pravilnom razvoju ličnosti maloljetnika.
- (2) O uočenim propustima i drugim zapažanjima lica iz stava (1) ovog člana dužni su da bez odgađanja obavijeste organe ili ustanove nadležne za stručni nadzor nad izvršenjem odgojnih mjera, kao i zavod, odnosno ustanovu, u kojoj se odgojna mjera izvršava.
- (3) Povodom obavještenja sudije za maloljetnike, odnosno tužioca za maloljetnike organi i ustanove nadležni za stručni nadzor kao i uprava zavoda, odnosno ustanove u kojoj se odgojna mjera izvršava, dužni su da bez odgađanja izvrše odgovarajuće provjere i preduzmu mjere za otklanjanje nezakonitosti i nepravilnosti i o tom obavijeste sudiju za maloljetnike i tužioca za maloljetnika .

Član 125.

Odgađanje izvršenja zavodske mjere

- (1) Na molbu maloljetnika, njegovog roditelja, usvojioca ili staraoca ili na prijedlog nadležnog organa starateljstva, izvršenje zavodske mjere iz opravdanog razloga se može odložiti.
- (2) O odlaganju izvršenja zavodske mjere odlučuje rješenjem sudija za maloljetnike koji je izrekao odgojnu mjeru u roku od tri dana od prijema molbe.
- (3) Protiv rješenja sudije za maloljetnike, njegov roditelj, usvojilac ili staralac mogu podnijeti žalbu vijeću za maloljetnike istog suda u roku od tri dana od prijema rješenja.

- (4) Vijeće za maloljetnike odlučuje o žalbi u roku od tri dana od prijema žalbe.
- (5) Molba i prijedlog iz stava (1) ovog člana i žalba iz stava (3) ovog člana zadržavaju izvršenje zavodske mjere.
- (6) Ako sud prilikom ponovnog odbijanja molbe za odlaganje izvršenja utvrdi da se pravo na molbu zloupotrebljava, odlučiće da žalba ne zadržava izvršenje zavodske mjere.

Član 126.

Prekid izvršenja zavodske mjere

- (1) Na molbu maloljetnika, njegovog roditelja, usvojioca ili staraoca, na prijedlog organa starateljstva ili upravnika zavoda ili ustanove u kojoj se zavodska mjera izvršava, sudija za maloljetnike može iz opravdanih razloga prekinuti izvršenje odgojne mjere.
- (2) Prekid izvršenja zavodske mjere traje najduže tri mjeseca, a u slučaju bolesti maloljetnika može trajati i duže.
- (3) Protiv rješenja sudije za maloljetnike lica iz stava (1) ovog člana mogu izjaviti žalbu vijeću za maloljetnike u roku od tri dana od prijema rješenja. Vijeće za maloljetnike o žalbi odlučuje u roku od tri dana od prijema žalbe.
- (4) Vrijeme prekida izvršenja ne uračunava se u vrijeme trajanja mjere.

Član 127.

Shodna primjena zakona o izvršenju krivičnih sankcija

U svemu ostalom na odlaganje i prekid izvršenja zavodske mjere primjenjuju se shodno odredbe zakona o izvršenju krivičnih sankcija kojim se uređuje odgađanje izvršenja i prekid izvršenja kazne zatvora za počinjeno krivično djelo.

Član 128.

Otpuštanje maloljetnika iz zavoda

- (1) Maloljetnik se otpušta sa izvršenja zavodske mjere kad protekne zakonom određeno najduže trajanje mjere ili kad sud donese odluku o obustavljanju njenog izvršenja, zamjene izrečene odgojne mjere drugom mjerom ili uvjetnim otpustom.
- (2) O uvjetnom otpustu iz odgojne ustanove i odgojno-popravnog doma, na molbu maloljetnika, odlučuje sudija za maloljetnike suda koji je izrekao mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu i odgojno-popravni dom.
- (3) Kada se maloljetnik nalazi u završnom razredu škole ili pri kraju stručnog usavršavanja, a otpuštanjem iz zavoda ili ustanove u kojoj se mjera izvršava onemogućio bi se završetak školovanja ili stručnog osposobljavanja, zavod ili ustanova može, na molbu maloljetnika, omogućiti mu da završi školovanje ili stručno osposobljavanje.
- (4) U slučaju iz stava (3) na maloljetnika se ne primjenjuju odredbe člana 129. (*Upućivanja u odgojnu ustanovu*) stav (4) i člana 133. (*Odgojno-popravni dom*) stav (4) ovog zakona.

2. Izvršenje mjere upućivanje u odgojnu ustanovu

Član 129.

Upućivanje u odgojnu ustanovu

- (1) Zavodska mjera upućivanja u odgojnu ustanovu izvršava se u ustanovi koja obezbjeđuje smještaj i zadovoljavanje odgojnih, zdravstvenih, obrazovnih, sportskih i drugih razvojnih potreba maloljetnika.
- (2) Maloljetnik kome je izrečena ova odgojna mjera ima ista prava i obaveze kao i ostali maloljetnici u odgojnoj ustanovi, s tim što mu se u pogledu postupanja poklanja posebna pažnja, ali tako da se u životu i radu u ustanovi ne izdvaja od ostalih.
- (3) O tome da je maloljetniku izrečena odgojna mjera upoznaće se samo rukovodilac, odgojno, obrazovno i drugo stručno osoblje koje je uključeno u izvršenje odgojne mjere.
- (4) Lice kome je izrečena zavodska mjera upućivanja u odgojnu ustanovu može u njoj ostati do navršene 21 godine.

Član 130.

Dovođenje maloljetnika u ustanovu

- (1) Organ starateljstva nadležan prema mjestu prebivališta odnosno boravišta maloljetnika u vrijeme kada je odluka kojom je odgojna mjera izrečena postala izvršena određuje lice koje je dužno da maloljetnika dovede u odgojnu ustanovu.
- (2) Odgojna ustanova obavještava sud o prijemu maloljetnika i danu početka izvršenja odgojne mjere.

Član 131.

Nemogućnost otpočinjanja ili nastavka izvršenja odgojne mjere

- (1) Ako izvršenje mjere ne može da otpočne ili se nastavi zbog odbijanja ili bjekstva maloljetnika, organ starateljstva, odnosno upravnik odgojne ustanove o tome obavještavaju nadležni organ unutarnjih poslova, koji dovodi maloljetnika u odgojnu ustanovu.
- (2) Način dovođenja ne smije narušavati dostojanstvo maloljetnika.

Član 132.

Premještanje maloljetnika u drugu odgojnu ustanovu

Ako postoji opravdani razlozi, na zahtjev maloljetnika, roditelja, usvojioca ili staraoca maloljetnika ili na prijedlog ustanove u kojoj se mjera izvršava, odnosno na prijedlog nadležnog organa starateljstva sud može donijeti odluku o premještanju maloljetnika u drugu odgojnu ustanovu.

3. Izvršenje mjere upućivanje u odgojno-popravni dom

Član 133. Odgojno-popravni dom

- (1) Zavodska mjera u upućivanje u odgojno-popravni dom izrečena licu muškog pola izvršava se u odgojno-popravnom domu za ta lica.
- (2) Zavodska mjera upućivanja u odgojno-popravni dom izrečena licu ženskog pola izvršava se u odgojno-popravnom domu za maloljetnice ili u odvojenom ženskom odjeljenju odgojno-popravnog doma iz stava 1. ovog člana.
- (3) Punoljetno lice kome je izrečena mjera iz stava (1) ovog člana, kao i maloljetniku koji je u odgojno-popravnom domu, dok traje mjera, postane punoljetan, smješta se u posebno odjeljenje odgojno-popravnog doma.
- (4) Lice kome je izrečena zavodska mjera upućivanja u odgojno-popravni dom, u njemu može ostati do navršene 23 godine.

Član 134. Upućivanje maloljetnika

- (1) Za upućivanje maloljetnika u odgojno-popravni dom nadležan je sud koji je izrekao mjeru. Maloljetniku se za pripremu mora ostaviti najmanje osam, a najviše 15 dana.
- (2) Maloljetniku koji se nalazi u pritvoru u odgojno-popravni dom upućuje sud na čijem je području sjedište zavoda u kome je maloljetnik pritvoren.
- (3) Sud koji upućuje maloljetnika na izvršenje ove mjere dostavlja odgojno-popravnom domu izvršnu odluku o izrečenoj mjeri sa dokumentacijom iz člana 123. (*Dostava dokumentacije i odluke nadležnom organu za izvršenje*) stav (1) ovog zakona.

Član 135. Dovođenje u odgojno-popravni dom

- (1) Maloljetniku koji nije u pritvoru, sud koji mu je sudio naređuje u pisanom obliku da se određenog dana javi radi izvršenja izrečene mjere ili nalaže roditelju, usvojiocu ili staraocu da maloljetnika određenog dana dovede u odgojno-popravni dom.
- (2) Sud iz stava (1) ovog člana obavještava odgojno-popravni dom o datumu kada maloljetnik treba da se javi i uz to obavještenje dostavlja izvršnu odluku o izricanju mjere sa podacima maloljetnika pribavljenim u toku postupka iz člana 123. (*Dostava dokumentacije i odluke nadležnom organu za izvršenje*) stav (1) ovog zakona.

- (3) Ako se maloljetnik po nalogu suda ne javi u odgojno-popravni dom, sud naređuje njegovo dovođenje, a ako se maloljetnik krije ili je u bjekstvu, sud naređuje izdavanje potjernice.
- (4) U slučaju bjekstva maloljetnika iz odgojno-popravnog doma, upravnik doma naređuje izdavanje potjernice.

Član 136.

Prijem maloljetnika u odgojno-popravni dom

- (1) Prilikom stupanja maloljetnika u odgojno-popravni dom najprije se utvrđuje njegov identitet, zatim slijedi ljeakarski pregled, a potom ispitivanje ličnosti u posebnom odjeljenju odgojno-popravnog doma radi određivanja programa postupanja. Ovo ispitivanje može trajati najduže do 30 dana.
- (2) Pojedinačni program postupanja sa maloljetnikom sačinjava stručni tim odgojno-popravnog doma.
- (3) Poslije ispitivanja iz stava (1) ovog člana maloljetnik se raspoređuje u odgojnu grupu koja se formira prema uzrastu, nivou zrelosti i drugim ličnim svojstvima maloljetnika, kao i određenom programu postupanja s ciljem primjene istovrsnih odgojnih postupaka i uticaja.
- (4) Odgojna grupa ima najviše deset maloljetnika i posebnog odgajatelja.

Član 137.

Prava maloljetnika

Maloljetnik prema kome se izvršava zavodska mjera upućivanja u odgojno-popravni dom ima sljedeća prava:

- a) da mu odgojno-popravni dom obezbijedi rublje, civilnu odjeću i obuću koji su primjereni godišnjem dobu i mjesnim klimatskim prilikama;
- b) na ishranu koja je dijetetski, higijenski i zdravstveno prilagođena njegovom uzrastu, koja će ga održati u dobrom zdravlju i snazi i omogućiti normalan psihofizički razvoj;
- c) na najmanje tri obroka dnevno čija je ukupna vrijednost najmanje 16.000 džula;
- d) da izvan zatvorenih prostorija, u slobodno vrijeme, na svježem vazduhu provede najmanje tri časa dnevno;
- e) da učestvuje u organizovanim kulturnim, sportskim i drugim prikladnim aktivnostima izvan odgojno-popravnog doma;
- f) na obezbjeđivanje uvjeta za bavljenje fizičkom rekreacijom i sportom;
- g) da pohađa nastavu izvan odgojno-popravnog doma ako odgojno-popravni dom nije organizovao nastavu određenog smjera ili obrazovanja i ako to opravdavaju dosadašnji uspjesi u odgajanju i školovanju maloljetnika, pod uvjetom da ne šteti izvršenju odgojne mjere;

h) na neograničeni prijem paketa čija se težina i dopuštena sadržina određuju aktom po kućnom redu;

i) da ga jednom nedeljno posjete roditelji, usvojlac, staralac, bračni drug lica sa kojim je zasnovao vanbračnu zajednicu, usvojenik, djeca i ostali srodnici u prvoj liniji, a u pomoćnoj liniji do četvrtog stepena srodstva;

j) da sa bračnim drugom ili licem sa kojim je zasnovao vanbračnu zajednicu jednom mjesečno provede do tri sata nasamo u za tu svrhu određenoj prostoriji u okviru odgojno-popravnog doma;

k) da ga dva puta mjesečno posjete i druga lica koja ne ometaju izvršenje odgojne mjere, s tim da zabranu posjete ovih lica može da izrekne upravnik doma;

l) da prema svojim mogućnostima radi u odgojno-popravnom domu saglasno obavezama u pohađanju nastave. Za maloljetnika koji ne pohađa nastavu, radno vrijeme traje shodno općim propisima. Maloljetnik se izvan radnog vremena može uposliti najviše dva časa dnevno na održavanju čistoće i drugim tekućim poslovima u odgojno-popravnom domu;

lj) na naknadu za rad i novčane nagrade za posebne uspjehe u radu, čije najniže i najviše iznose određuje direktor uprave za izvršenje zavodskih sankcija ministarstva nadležnog za pravosuđe, kao i pravo da polovinom naknade i nagrade slobodno raspolože, a ostatak mu se stavlja na štetnju, s tim da mu, izuzetno, upravnik može odobriti korištenje cijele naknade;

m) na dnevni i nedjeljni odmor shodno općim propisima;

n) na godišnji odmor u trajanju od 18 do 30 dana koji se koristi izvan doma ili u domu, s tim da o dužini, načinu i mjestu korištenja odlučuju upravnik na prijedlog odgajatelja;

o) na zdravstvenu zaštitu izvan odgojno-popravnog doma, ako dom ne može da pruži odgovarajuću zdravstvenu zaštitu. Vrijeme provedeno na liječenju u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi uračunava se u trajanje odgojne mjere.

Član 138. Pogodnosti

(1) Maloljetnik koji se dobro vlada i zalaže na radu upravnik odgojno-popravnog doma može dodijeliti sljedeće pogodnosti:

- a) prošireno pravo na prijem posjeta;
- b) slobodne izlaske iz doma u grad;
- c) posjete sportskim, kulturnim i drugim prikladnim događajima izvan odgojno-popravnog doma;
- d) posjete porodici, srodnicima ili drugim bliskim licima za vrijeme vikenda i praznika;
- e) odsustva iz odgojno-popravnog doma do 15 dana;

(2) Prošireno pravo na prijem posjeta podrazumijeva i češće posjete lica iz člana 137. (*Prava maloljetnika*) tačka k) ovog zakona.

- (3) Upravnik može maloljetniku dodijeliti i druge pogodnosti koje povoljno utiču na izvršenje odgojne mjere.

Član 139. Disciplinske mjere

- (1) Zbog povrede odredba ovog zakona koje se odnose na pravila boravka u odgojno-popravnom domu, pravila kućnog reda i radne discipline, obaveza i programa postupanja i naloga ovlašćenih lica maloljetniku se mogu izreći sljedeće disciplinske mjere:
- a) opomena;
 - b) oduzimanja dodjeljenje pogodnosti;
 - c) izdvajanje u posebne prostorije;
- (2) Disciplinske mjere oduzimanja dodijeljenih pogodnosti i izdvajanje u posebnu prostoriju mogu se izreći kumulativno.
- (3) Maloljetnik kome je izrečena disciplinska mjera izdvajanja u posebne prostorije ne može 15 dana poslije izvršenja disciplinske mjere koristiti pogodnosti iz člana 138. (*Pogodnosti*) ovog zakona.
- (4) Disciplinska mjera izdvajanja u posebnu prostoriju izriče se u trajanju do sedam dana, a prilikom sticaja disciplinskih prestupa – do 15 dana.
- (5) Ako se svrha disciplinske mjere može postići i bez izvršenja mjere, izvršenje disciplinskih mjera oduzimanja dodijeljenih pogodnosti i izdvajanja u posebnu prostoriju može se uvjetno odgoditi do tri mjeseca. Uvjetno odgađanje izvršenja disciplinske mjere može se opozvati ako se maloljetniku u roku za koji je odgođeno izvršenje izrekne novo oduzimanje dodijeljenih pogodnosti ili izdvajanje u posebnu prostoriju. Izdvajanje u posebnu prostoriju se izriče u trajanju do 10 dana ako je za kasniji prijestup izrečeno oduzimanje dodijeljenih pogodnosti, a kada je za kasniji prestup izrečeno izdvajanje u posebnu prostoriju – izdvajanje u posebnu prostoriju se izriče u trajanju do 15 dana.
- (6) Disciplinska mjera izdvajanja u posebnu prostoriju je mjera neprekidnog boravka dva ili više maloljetnika u posebnoj prostoriji.
- (7) Tokom izvršenja mjere izdvajanja u posebnu prostoriju maloljetnik najmanje dva časa dnevno boravi izvan zatvorene prostorije, na svježem vazduhu.
- (8) Tokom izvršenja mjere izdvajanja u posebnu prostoriju maloljetnika su dužni da posjete svakog dana ljekar i odgojitelj, a najmanje svaki treći dan upravnik doma.
- (9) Tokom izvršenja mjere izdvajanja u posebnu prostoriju maloljetniku moraju biti pristupačni udžbenici i druga literatura koje neće imati štetnog uticaja na njegov odgoj.

Član 140. Shodna primjena odredaba Zakona o izvršenju krivičnih sankcija

Na uvjete za izricanje disciplinskih mjera, disciplinski postupak i izvršenje disciplinskih mjera prema maloljetnicima shodno se primjenjuju odredbe Zakona o izvršenju krivičnih sankcija kojim se uređuje disciplinsko kažnjavanje lica koja izdržavaju kaznu zatvora za počinjeno krivično djelo.

Član 141.
Izuzetna primjena sredstava prinude

Prema maloljetniku koji je smješten u odgojno-popravni dom mogu se izuzetno primjenjivati sredstva prinude ili sredstva za privremeno onesposobljavanje, samo kada je to neophodno da se spriječi fizički napad na službeno lice, drugog maloljetnika ili samopovređivanje.

Član 142.
Pravilnik o kućnom redu

Bliže odredbe o izvršenju odgojne mjere upućivanja u odgojno-popravni dom sadržane su u pravilniku o kućnom redu.

4. Upućivanje u posebnu ustanovu za osposobljavanje

Član 143.
Ometenost u psihofizičkom razvoju

(1) Maloljetnik kome je zbog ometenosti u psihofizičkom razvoju ili zbog psihičkih poremećaja izrečena mjera upućivanja u posebnu ustanovu za osposobljavanje, upućuje se u tu ustanovu gdje ima ista prava kao i ostali maloljetnici smješteni u tu ustanovu.

(2) Maloljetnik kome je zavodska mjera upućivanja u ustanovu za osposobljavanje, izrečena umjesto mjere sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja, upućuje se u posebnu ustanovu za osposobljavanje maloljetnika ako se u toj ustanovi može obezbijediti čuvanje i liječenje i time postići svrha te mjere sigurnosti.

Član 144.
Upućivanje u posebnu ustanovu

- (1) Upućivanje maloljetnika u posebnu ustanovu za osposobljavanje vrši organ starateljstva prema prebivalištu, odnosno boravištu maloljetnika u vrijeme kada je odluka kojom je odgojna mjera izrečena postala izvršna.
- (2) Organ starateljstva iz stava (1) ovog člana odmah obavještava sud nadležan za izvršenje ove mjere i organ unutarnjih poslova kada izvršenje mjere ne može da započne ili da se nastavi zbog odbijanja ili bjekstva maloljetnika.
- (3) Maloljetnik se dovodi i sprovodi u pratnji zdravstvenih radnika.
- (4) Način dovođenja i sprovođenja ne smije narušavati dostojanstvo maloljetnika.

Član 145.
Izvjestavanje

Posebna ustanova za osposobljavanje i liječenje maloljetnika o rezultatima izvršenja mjere dostavlja izvještaj u smislu člana 92. (*Izvještaj o ponašanju maloljetnika*) stav (1) ovog zakona, a kada maloljetnik postane punoljetan posebno izvještava sudiju za maloljetnike i tužioca za maloljetnike o zdravstvenom stanju maloljetnika.

IV. Izvršenje kazne maloljetničkog zatvora

Član 146.

Odvojeni kazneno-popravni zavodi

- (1) Kazna maloljetničkog zatvora izvršava se u posebnom kazneno-popravnom zavodu za maloljetnike koji je odvojen i nema dodira sa kazneno-popravnim zavodom u kome odrasle osobe izdržavaju kaznu zatvora.
- (2) Osuđena lica kaznu maloljetničkog zatvora izdržavaju, po pravilu, zajedno, a odvojeno samo ako to zahtijeva zdravstveno stanje osuđenog ili potreba osiguranja bezbjednosti i održavanja reda i discipline u kazneno-popravnom zavodu.
- (3) Kazna maloljetničkog zatvora izrečena licima ženskog pola izvršava se u posebnom kazneno-popravnom zavodu za maloljetnice ili odvojenom odjeljenju kazneno-popravnog zavoda za maloljetnike iz stava (1) ovog člana.
- (4) Punoljetna lica kojima je izrečena kazna maloljetničkog zatvora smještaju se u posebno odjeljenje zavoda iz stava (1) ovog člana, kao i maloljetnici koji za vrijeme izvršenja kazne maloljetničkog zatvora postanu punoljetni.

Član 147.

Obrazovanje, stručno i radno osposobljavanje

- (1) Osuđenim maloljetnicima tokom izdržavanja kazne omogućuje se: obrazovanje, stručno i radno osposobljavanje za zanimanje prema njihovim sposobnostima, sklonostima i dotadašnjem školskom i radnom angažovanju, u skladu sa mogućnostima kazneno-popravnog zavoda. Osnovu postupanja sa osuđenima maloljetnicima čini uključivanje u odgojno korisno radno angažovanje uz odgovarajuću naknadu, omogućavanje i podsticanje veza maloljetnika sa društvom izvan zavoda putem pisama, telefonskih razgovora, primanja posjeta, odsustva i dr. kao i uključivanje u sportsku, kulturnu, umjetničku, zabavnu aktivnost i osiguravanje uslova za vršenje vjerskih obreda.
- (2) Stručna lica koja sprovode tretman maloljetnika moraju posjedovati posebna znanja iz oblasti pedagogije, psihologije i penologije.

Član 148.

Ostanak u kazneno-popravnom zavodu radi školovanja ili stručnog osposobljavanja

- (1) Osuđeni na kaznu maloljetničkog zatvora u kazneno-popravnog zavodu za maloljetnike mogu ostati najduže do navršene 23 godine, a ako do tada ne izdrže kaznu, premještaju se u kazneno-popravni zavod u kojima punoljetna lica izdržavaju kaznu zatvora izrečenu za krivično djelo.
- (2) Izuzetno, u kazneno-popravnog zavodu za maloljetnike osuđeni na kaznu maloljetničkog zatvora može ostati ako je navršio 23 godine, ako je to potrebno radi završavanja školovanja ili stručnog osposobljavanja ili ako ostatak neizdržane kazne nije veći od šest mjeseci, ali najduže do navršene 25. godine.

Član 149.

Sudsku zaštitu protiv mjera i odluka upravnika zavoda

- (1) Osuđeni koji izdržavaju kaznu maloljetničkog zatvora ima pravo na sudsku zaštitu protiv mjera i odluka upravnika kazneno-popravnog zavoda u kome izdržava kaznu.
- (2) O zahtjevu osuđenog na kaznu maloljetničkog zatvora za sudsku zaštitu protiv mjera i odluka iz stava (1) ovog člana, odlučuje sudija za maloljetnike suda koji je donio presudu.

Član 150.

Radno vrijeme osuđenog

Radno vrijeme osuđenog na kaznu maloljetničkog zatvora određuje se tako da mu se omogućava školovanje i stručno osposobljavanje, kao i da ima dovoljno vremena za fizičku rekreaciju, kulturno-umjetničku aktivnost, vršenje vjerskih obreda i razonodu.

Član 151.

Pravo na odsustvo i dopisivanje

- (1) Upravnik zavoda u kome se izvršava kazna maloljetničkog zatvora, pored prava iz člana 135. (*Prava maloljetnika*) ovog zakona, može odobriti osuđenom licu koje se primjerno ponaša i zalaže u učenju i radu, odsustvo radi posjećivanja roditelja, usvojioaca, staraoca, bračnog druga, lica sa kojim je zasnovalo vanbračnu zajednicu, djece, usvojenika, braće i sestara, odnosno drugog bliskog lica.
- (2) Odsustvo iz stava (1) ovog člana može se odobriti dva puta u toku godine i trajati svaki put do 14 dana, a po pravilu se odobrava u vrijeme kad se ne održava nastava.
- (3) Licu osuđenom na kaznu maloljetničkog zatvora ne može se ograničiti dopisivanje sa roditeljima, usvojiocem, staraoцем, bračnim drugom, licem sa kojim je zasnovao vanbračnu zajednicu, djecom, usvojenikom, braćom i sestrama.

Član 152.

Boravak izvan zatvorskih prostorija

Licu koje izdržava kaznu maloljetničkog zatvora mora se omogućiti da izvan zatvorskih prostorija u slobodno vrijeme, na svježem vazduhu provede najmanje tri časa dnevno.

Član 153.
Odlučivanje o uvjetnom otpustu

- (1) O uvjetima otpusta osuđenog na kaznu maloljetničkog zatvora odlučuje sudija za maloljetnike suda koji je donio presudu.
- (2) Sudija za maloljetnike odlučuje o uvjetnom otpustu na osnovu molbe maloljetnika.
- (3) Prije donošenja odluke sudija za maloljetnike će, po potrebi, usmeno saslušati maloljetnika, njegove roditelje, predstavnike organa starateljstva i druga lica i pribaviti izvještaj i mišljenje kazneno-popravnog zavoda o opravdanosti uvjetnog otpusta. Usmeno saslušanje maloljetnika obavezno je ako se odlučuje o uvjetima otpusta poslije dvije trećine izdržane kazne, osim ako sudija za maloljetnike, na osnovu dostupne dokumentacije, ne ocijeni da su ispunjeni uvjeti za uvjetni otpust.
- (4) O opozivanju uvjetnog otpusta, kada se za to steknu uvjeti, poslije saslušanja tužioca za maloljetnike i maloljetnika, odlučuje sud koji je donio odluku o uvjetnom otpustu.

Član 154.
Shodna primjena odredaba Zakona o izvršenju krivičnih sankcija

- (1) Odredbe ovog zakona kojima se uređuje upućivanje i prijem maloljetnika, odgađanje i prekid izvršenja, razvrstavanje u vaspitne grupe, ishrana, pravo na posjete, bavljenje fizičkom rekreacijom, mogućnost redovnog školovanja i disciplinsko kažnjavanje maloljetnika u vaspitno-popravnom domu – primjenjuju se i na izvršenje kazne maloljetničkog zatvora.
- (2) U svemu ostalom na izvršenje kazne maloljetničkog zatvora shodno se primjenjuju odredbe Zakona o izvršenju krivičnih sankcija kojima se uređuje izvršenje kazne zatvora izrečene za krivično djelo.

V. Posebne odredbe o izvršenju mjere sigurnosti

Član 155.
Posebno odjeljenje

- (1) Mjera sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja, kad se ne stiču uvjeti iz člana 32. (*Upućivanje u drugu ustanovu za osposobljavanje*) stav (2) ovog zakona, izvršava se u posebnom odjeljenju zdravstvene ustanove određenom za maloljetnike.
- (2) Izvršenje mjere sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja, obaveznog liječenja od ovisnosti prilagođava se uzrastu i ličnosti maloljetnika.

VI. Pomoć poslije izvršenja zavodskih mjera i kazne maloljetničkog zatvora

Član 156.
Organ starateljstva

- (1) Nadležni organ starateljstva dužan je da tokom trajanja zavodske mjere i kazne maloljetničkog zatvora održava stalnu vezu sa maloljetnikom, njegovom porodicom i ustanovom u koju je maloljetnik smješten kako bi se maloljetnik i njegova porodica što bolje pripremili za vraćanje maloljetnika u raniju socijalnu sredinu i njegovo uključivanje u dalji društveni život.
- (2) Zavod ili ustanova u kojima se izvršavaju zavodske mjere i zavod u kome se izvršava kazna maloljetničkog zatvora dužni su da najmanje tri mjeseca prije planiranog otpuštanja maloljetnika obavijeste o tome roditelje maloljetnika, usvojioca ili staraoca, odnosno bliske srodnike sa kojima je maloljetnik živio, kao i nadležni organ starateljstva i predlože im mjere koje bi trebalo preduzeti za prihvatanje maloljetnika.

Član 157.
Obavještanje organa starateljstva

- (1) Roditelj, usvojlac ili staralac, odnosno bliski srodnik sa kojim je maloljetnik živio prije stupanja na izdržavanje zavodske mjere ili kazne maloljetničkog zatvora, dužan je da o povratku maloljetnika u porodicu obavijesti nadležni organ starateljstva.
- (2) Nadležni organ starateljstva dužan je da maloljetniku, poslije izvršenja krivične sankcije iz stava (1) ovog člana, pruži potrebnu pomoć.

Član 158.
Briga o maloljetniku

- (1) Nadležni organ starateljstva dužan je poslije otpuštanja maloljetnika sa izvršenja zavodske mjere ili kazne maloljetničkog zatvora posebno brine o maloljetniku bez roditelja, kao i o maloljetniku čije su porodične i materijalne prilike nesređene.
- (2) Ova briga podrazumijeva naročito smještaj, ishranu, nabavku odjeće, liječenje, pomoć u sređivanju porodičnih prilika, okončanje stručnog osposobljavanja i zapošljavanja maloljetnika.

Dio šesti

KRIVIČNA DJELA NA ŠTETU DJECE I MALOLJETNIKA

Član 159.
Opća odredba

(1) Sudija za maloljetnike, odnosno vijeće kome predsjedava sudija za maloljetnike sude punoljetnim počiniocima krivičnih djela propisanih krivičnim zakonima koji važe na teritoriji Bosne i Hercegovine, ako je oštećeni u krivičnom postupku maloljetno lice kao što su:

- a) ubistvo,
- b) čedomorstvo,
- c) učestvovanje u samoubistvu,
- d) protupravno lišenje slobode,

- e) otmica,
- f) zlostavljanje u obavljanju službe,
- g) neovlašćeno optičko snimanje,
- h) silovanje,
- i) spolni odnošaj sa nemoćnom osobom,
- j) spolni odnošaj zloupotrebom položaja,
- k) prinuda na spolni odnošaj,
- l) spolni odnošaj s djetetom,
- lj) bludne radnje,
- m) zadovoljavanje pohote pred djetetom ili maloljetnikom,
- n) navođenje na prostituciju,
- nj) iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije,
- o) upoznavanje djeteta s pornografijom,
- p) rodoskvrnuće,
- r) izvanbračna zajednica s mladim maloljetnikom,
- s) oduzimanje djeteta ili maloljetnika,
- t) zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika i napuštanje djeteta,
- u) nasilje u porodici,
- v) sprečavanje i neizvršavanje mjera za zaštitu maloljetnika,
- z) zasnivanje ropskog odnosa i prijevoz osoba u ropskom odnosu (član 185. Krivičnog zakona), trgovina ljudima (član 186. Krivičnog zakona), međunarodno vrbovanje radi prostitucije (član 187. Krivičnog zakona).

(2) Tužilac pokreće i postupak protiv punoljetnih počinitelja drugih krivičnih djela propisanih krivičnim zakonima, saglasno odredbama ovog dijela zakona ako ocijeni da je to potrebno radi posebne zaštite ličnosti maloljetnih lica koja kao oštećeni učestvuju u krivičnom postupku.

Član 160. **Provođenje krivičnog postupka**

- (1) Krivični postupak protiv počinitelja krivičnih djela iz člana 159. (*Opća odredba*) ovog zakona vodi se prema odredbama Zakonu o krivičnom postupku, s tim da se ne primjenjuju odredbe koje se odnose na kazneni nalog.
- (2) Istragu vodi tužilac koji je stekao posebna znanja iz oblasti prava djeteta i krivičnopravne zaštite maloljetnih lica.
- (3) U istražnim radnjama postupaju specijalizirana ovlaštena službena lica koja su stekla posebna znanja iz oblasti prava djeteta i krivičnopravne zaštite maloljetnih lica.

Član 161. **Ispitivanje djeteta i maloljetnika**

- (1) Kod postupanja u krivičnim predmetima protiv počinitelja krivičnih djela na štetu djece i maloljetnika, pri provođenju procesnih radnji posebno će se obazrivo odnositi prema djetetu ili maloljetniku na čiju štetu je počinjeno krivično djelo, imajući u vidu njegovu dob, osobine njegove ličnosti, obrazovanje i prilike u kojim živi, kako bi se izbjegle

moguće štetne posljedice na njegov budući život, odgoj i razvoj. Ispitivanje djeteta ili maloljetnika će se obaviti uz pomoć pedagoga, psihologa ili druge stručne osobe.

- (2) Ako se kao svjedok ispituje dijete ili mladi maloljetnik oštećen krivičnim djelom iz člana 159. ovog zakona, takvo se ispitivanje može provesti najviše dva puta. Tužilac ili ovlaštena službena osoba će ispitivanje svjedoka obaviti putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka, a saslušanje će se obaviti bez prisustva tužioca ili ovlaštene službene osobe u prostoriji gdje se svjedok nalazi. Ispitivanje djeteta ili maloljetnika će se obaviti uz pomoć pedagoga, psihologa ili druge stručne osobe.
- (3) Dijete i mlađe maloljetno lice mogu se saslušati u svom stanu ili drugom prostoru u kome boravi ili centru za socijalnu zaštitu. Pri ispitivanju svjedoka postupat će se na način kako propisuje stav (2) ovog člana.
- (4) Djetetu i mlađem maloljetniku, kao svjedocima oštećenim krivičnim djelom iz člana 159. ovog zakona kada se ispituju na sudu, prilikom ispitivanja postupit će se na način propisan u stavu (2) ovog člana tako da sud, stranake u postupku i branilac mogu postavljati pitanja, a da ne budu prisutni u istoj prostoriji sa svjedokom. Ispitivanje djeteta ili maloljetnika će se obaviti uz pomoć pedagoga, psihologa ili druge stručne osobe.
- (5) U svrhu zaštite djece i maloljetnika oštećenih krivičnim djelom iz člana 159. ovog zakona, primijenit će se i druge odgovarajuće odredbe Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka.
- (6) Odredba člana 65. ovog zakona (*Objavljivanje toka krivičnog postupka*) važi u krivičnom postupku protiv počinitelja krivičnih djela na štetu djece i maloljetnika.

Član 162. Zabrana suočenja

Ako se kao svjedok saslušava dijete ili maloljetnik koje je ozbiljno fizički ili psihički traumatiziran okolnostima pod kojima je izvršeno krivično djelo ili pati od ozbiljnih psihičkih poremećaja koji ga čine posebno osjetljivim, zabranjeno je vršiti njegovo suočenje sa osumnjičenim, odnosno optuženim.

Član 163. Prepoznavanje osumnjičenog odnosno optuženog

Ako prepoznavanje osumnjičenog, odnosno optuženog, vrši maloljetnik oštećen krivičnim djelom, takvo prepoznavanje u svim fazama postupka će se vršiti na način koji u potpunosti onemogućava da osumnjičeni, odnosno optuženi, vidi maloljetno lice.

Član 164 Nadležnost i sastav suda

U pogledu nadležnosti i sastavu suda koji sudi punoljetnim počiniocima krivičnih djela na štetu djece i maloljetnika, shodno se primjenjuju odredbe Zakona o krivičnom postupku ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Član 165.

Hitnost postupanja

Krivični postupak za djela iz člana 159. ovog zakona je hitan.

Dio sedmi

PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 166.

Važenje pravosnažno izrečenih odgojnih mjera

- (1) Odgojna mjera pojačanog nadzora od roditelja, usvojioca ili staraoca, pojačanog nadzora u drugoj porodici i pojačanog nadzora nadležnog organa socijalne zaštite koja je pravosnažno izrečena do dana stupanja na snagu ovog zakona, ne može trajati duže od vremena propisanog ovim zakonom.
- (2) Zavodska odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu, upućivanja u odgojno-popravni dom i upućivanje u drugu ustanovu za osposobljavanje koja je pravosnažno izrečena do dana stupanja na snagu ovog zakona, ne može trajati duže od vremena predviđenog ovim zakonom.
- (3) Zavodska odgojna mjera pravosnažno izrečena do dana stupanja na snagu ovog zakona punoljetnoj osobi koja je počinila krivično djelo kao stariji maloljetnik, a u vrijeme suđenja nije navršila 21 godinu, zamijenit će se odgojnom mjerom pojačanog nadzora organa socijalne zaštite.

Član 167.

Pravosnažno izrečena kazna maloljetničkog zatvora

Kazna maloljetničkog zatvora pravosnažno izrečena do dana stupanja na snagu ovog zakona u trajanju dužem nego što bi se mogla izreći po odredbama člana 39. stav (1) ovog zakona (*Odmjeravanje kazne maloljetničkog zatvora*), smanjit će se prema odredbama ovog zakona.

Član 168.

Postupanje u odnosu na zastaru izvršenja kazne

Odredbe člana 44. ovog zakona (*Zastara izvršenja kazne*) važi za zastaru izvršenja kazne maloljetničkog zatvora i kad je presuda izrečena prije stupanja na snagu ovog zakona, ukoliko zastara već nije nastupila.

Član 169.

Rehabilitacija

Odredbe člana 117. Krivičnog zakona o rehabilitaciji počinioca krivičnih djela na kaznu maloljetničkog zatvora primjenjuju se i u odnosu na osuđene prije stupanja na snagu ovog zakona, ukoliko rehabilitacija već nije nastupila.

Član 170.

Dosadašnji krivični postupci

- (1) Krivični postupak koji je pokrenut prije stupanja na snagu ovog zakona, nastavit će se po ovom zakonu ako ovim zakonom nije drukčije određeno.
- (2) Ako je do stupanja na snagu ovog zakona donesena odluka protiv koje je po odredbama Zakona o krivičnom postupku i drugim zakonskim propisima iz ove oblasti dozvoljen pravni lijek, a ta odluka nije dostavljena licima koja imaju pravo na pravni lijek ili ako je pravni lijek podnesen, ali o njemu još nije odlučeno – u pogledu prava na pravni lijek i postupak po pravnom lijeku, primjenit će se odredbe Zakona o krivičnom postupku

Član 171. Računanje rokova

- (1) Ako je na dan stupanja na snagu ovog zakona u predmetima iz njegove nadležnosti bio u toku kakav rok, taj će se rok računati prema odredbama ovog zakona, osim ako je rok po dosadašnjim propisima bio duži.
- (2) Odredbe člana 72. ovog zakona o rokovima trajanja pritvora primjenjuju se u predmetima započetim nakon njegovog stupanja na snagu.

Član 172. Edukacija

(1) O sticanju posebnih znanja i stručnom usavršavanju sudija za maloljetnike i tužitelja za maloljetnike i njihove kontinuirane obuke iz oblasti dječijih prava, prestupništva mladih i njihove krivičnopravne zaštite, brinut će se Centar za edukaciju sudaca i tužitelja u Federaciji Bosne i Hercegovine, Centar za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske, i to pod supervizijom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća/savjeta Bosne i Hercegovine.

(2) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, Ministarstvo bezbjednosti Bosne i Hercegovine i advokatske komore Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske brinu o stručnom usavršavanju osoba koje rade na poslovima delinkvencije mladih i krivičnopravne zaštite djece, ovlašćenih službenih lica, socijalnih radnika i advokata, i to kroz saradnju sa centrima za edukaciju sudaca i tužitelja, naučnim ustanovama, profesionalnim udruženjima i nevladinim organizacijama, kroz stručna savjetovanja, seminare, provjere znanja i druge oblike dodatnih osposobljavanja stručnih osoba koje rade na tim poslovima.

Član 173. Komisija za praćenje i unapređenje rada

- (1) Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine osnovat će Savjet za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenje krivičnih sankcija prema maloljetnicima (u daljem tekstu: Savjet) i donijeti poslovnik o njegovom radu najkasnije u roku od šest mjeseci od stupanja na snagu ovog zakona.
- (2) Članovi Savjeta imenuju se iz reda istaknutih (penzionisanih ili aktivnih) sudaca, tužitelja, ovlašćenih službenih lica, advokata i stručnih lica organa socijalne zaštite koji su u dužem vremenskom periodu radili ili rade na krivičnim predmetima djece i

maloljetnika, kao i lica koja se bave naukom i koja su priznati stručnjaci u oblasti prestupništva mladih i krivičnopravne zaštite djece i maloljetnika.

- (3) Savjet podnosi Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine inicijative, prijedloge, mišljenja i analize koje se odnose na prestupništvo mladih i krivičnopravnu zaštitu djece i maloljetnika, na postupanje sa njima prema odredbama ovog zakona, kao i na druge pravce rada sa ovom populacijom

Član 174.
Prestanak važenja

(1) Stupanjem na snagu ovog zakona prestaju važiti odredbe o maloljetnicima glave X Krivičnog zakona i glave XXVI Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine kao i Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera

(2) Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske i Skupština Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine će uskladiti odredbe svojih krivičnih zakona, zakona o krivičnom postupku i zakona o izvršenju krivičnih sankcija sa ovim ovim zakonom najkasnije u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 175.
Stupanje na snagu

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u «Službenom glasniku Bosne i Hercegovine», a primjenjivaće se od 1. marta 2009. godine.

PSBiH broj: _____
_____ 2008. godine

S a r a j e v o

PREDSJEDAVAJUĆI
Predstavničkog doma
Parlamentarne skupštine BiH

PREDSJEDAVAJUĆI
Doma naroda
Parlamentarne skupštine BiH

O B R A Z L O Ž E N J E

I - USTAVNO-PRAVNI OSNOV ZA UVOĐENJE PROPISA

Ustavni osnov za donošenje Zakona o maloljetnim počiniocima krivičnih djela i krivičnopravnoj zaštiti djece i maloljetnika, sadržan je u članu II 2. prema kojem prava i slobode koje određuju EKLJ i njeni protokoli imaju prioritet nad svim drugim zakonima, članu II 3. c), prema kojem je osnovno ljudsko pravo, pravo na pošteno saslušanje u građanskim i krivičnim predmetima, i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom, kao i u članu IV 4. a) Ustava Bosne i Hercegovine prema kojem je Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine nadležna za donošenje zakona koji su potrebni za provođenje odluka Predsjedništva ili za vršenje funkcija Skupštine Bosne i Hercegovine po Ustavu.

II - RAZLOZI ZA UVOĐENJE PROPISA

Već više od 100 godina (tačnije od donošenja Zakona o sudu za maloljetnike u državi Illinois, SAD – *Juvenile Court Act*, 1899. godine), sudstvo za maloljetnike je predmetom ozbiljne, često i kontradiktorne rasprave. Vrlo su žive diskusije o sadržaju, pravcima i načinima reakcije društva, odnosno države na pojavu maloljetničkog prestupništva. Kaže se da u pomenutih 100 godina, koliko god je istaknuto problema o pitanjima maloljetničkog prestupništva - da je isto toliko ponuđeno i odgovora. Tako se u okviru pitanja reforme maloljetničkog krivičnog prava, prevaspitanje činilo (ili čini) nespornim i jasnim pravcem u reakciji na maloljetničko prestupništvo. Istovremeno, u okviru sudstva za maloljetnike pokazalo se da je represivna reakcija u suprotnosti sa idejom prevaspitanja, odnosno da su te dvije kategorije nespojive. Takođe se pokazuje da je maloljetničko prestupništvo složena pojava, koja se mijenja, naročito u posljednjih 30 godina. Ove promjene se kreću od porasta do pada maloljetničkog prestupništva, odnosno do promjena u njegovoj strukturi u smislu da su prisutna vrlo teška (neki ih zovu ekscesna) krivična djela, kao i nasilna krivična djela. Nesporno je da danas djeca i maloljetnici sazrijevaju brže i brže odrastaju, što ima za posljedicu diferencirani pristup prema njima. Jasno je da su već odavno jasno istaknuti zahtjevi o poštovanju prava i sloboda čovjeka u okviru sudstva za maloljetnike. U tom smislu je i Konvencija o pravima djeteta postavila standard o materijalnopravnom i procesnopravnom položaju maloljetnog izvršioca krivičnog djela; standard koji će odgovarati zahtjevu uvažavanja osnovnih ljudskih prava.

U traženju odgovora na pitanje kako oblikovati društvenu, odnosno državnu reakciju na maloljetničko prestupništvo, uzimaju se u obzir općeobavezujući standardi međunarodnih dokumenata (npr., član 40. Konvencije o pravima djeteta, član 17. Pekinških pravila, ili odredbe Evropske konvencije o ostvarivanju prava djeteta). Prema njima, poštovanje osnovnih prava čovjeka u reakciji na maloljetničko prestupništvo znači istovremeno uvažavanje maloljetnikove starosti, njegovo prevaspitanje, podsticanje pozitivnih promjena, ponovno uključivanje u društvo, obrazovanje, što, konačno, odgovara i potrebama konkretnog društva.

Prema saznanjima iz literature, a koja se opet naslanjaju i na empirijska istraživanja i proučavanja, sudstvo za maloljetnike bi moralo biti više aktivno na području svog djelovanja u smislu da nudi nove oblike reakcije na maloljetničko prestupništvo, posebno na njegove nove specifičnosti, oblike i potrebe. Dakle, u okviru

maloljetničkog prestupništva, među postojećim modelima prevaspitanja i kažnjavanja moraju se razvijati i drugi oblici postupanja sa maloljetnim prestupnikom. S tim u vezi, novije uporednopravne analize sudstva za maloljetnike u Evropi predlažu slijedeći sistem slojevite reakcije na krivična djela koja vrše maloljetnici, polazeći od principa da se u reakciji na maloljetničko prestupništvo treba kretati od lakših mjera prema težim mjerama, odnosno da se teže mjere izriču onda kad je to neophodno potrebno:

- neformalna vansudska postupanja i pristupi,
- slabije formalne reakcije u okviru tužilaštva ili policije (npr., upozorenja i drugi oblici tzv. diverzionih postupaka ili postupaka odvracanja),
- mjere koje su u nadležnosti službi socijalnog staranja (npr., trening, ili nadzor),
- izricanje uputstava i zabrana (npr., naknada štete, novčana kazna, rad za zajednicu),
- izricanje sankcija (vezano za oduzimanjem slobode, npr., zavodska mjera),
 - sankcije koje su strožije, koje su *ultima ratio*, i koje su u vezi sa težinom krivičnog djela.

Razvoj maloljetničkog krivičnog prava u Bosni i Hercegovini, koji se odvijao po određenim zakonitostima koje se mogu proučavati sa duže ili kraće vremenske distance, na kraju XX vijeka donio je nova kretanja i nove oblike društvene i državne reakcije na maloljetničko prestupništvo. Misli se na takve oblike koji predstavljaju alteranativu klasičnim krivičnopravnim i krivičnoprocesnim mjerama kojima se otklanjaju neželjene i štetne posljedice krivičnopravnih sankcija. U tom smislu, vrlo važan (ako ne i preloman) trenutak u preispitivanju maloljetničkog prestupništva nastupio je 1998. godine, kad je stupio na pravnu snagu Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno u Republici Srpskoj i Distriktu Brčko 1. jula 2003. godine Naime, u trenutku kada u Evropi i SAD već postoji razvijen sistem alternativnih mjera ne samo za maloljetne izvršioce krivičnih djela, već i za punoljetne počiniocce krivičnih djela, i naravno njihove (prve) kritike ili dileme s tim u vezi, Bosna i Hercegovina, bila je tek dobila zakonodavstvo (ili propise u materijalnom i procesnom krivičnom zakonodavstvu), koje je predstavljalo savremeni pristup u tretiranju maloljetničkog prestupništva. Ako danas 'pređemo' preko vremena od uvođenja alternativnih mjera i «djelovanju» tih zakonskih rješenja u Bosni i Hercegovini, može se zaključiti da je riječ o mjerama od kojih se mnogo očekivalo. I, drugo, to je trebala biti polazna tačka (neka vrsta testa) za rješavanje sličnih pitanja u postupku protiv punoljetnog izvršioca krivičnog djela.

Uz uvođenje alternativnih oblika reakcije na društveno neprihvatljivo ponašanje maloljetnika, razvoj maloljetničkog krivičnog prava u Bosni i Hercegovini obilježen je i reformama krivičnog (materijalnog, procesnog i izvršnog) zakonodavstva. Evolucija krivičnog zakonodavstva o maloljetnicima bila je obilježena prihvatanjem modernih trendova u maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu. Drugim riječima, ovi procesi išli su u pravcu izbjegavanja klasične krivičnopravne reakcije na društveno neprihvatljivo ponašanje maloljetnika. To je imalo za posljedicu uvođenje instituta u maloljetničko krivično zakonodavstvo koji su trebali odgovoriti najboljim interesima ove populacije, a dobar primjer takve reforme jesu alternativne mjere.

Značajne novine sadržane u Nacrtu su:

1. S ciljem zaštite najboljih interesa maloljetnika, predviđa se formiranje odjeljenja za maloljetnike koja se sastoje od jednog ili više sudija za maloljetnike i vijeća za maloljetnike. Odjeljenja za maloljetnike predviđaju se samo za prvostepene sudove, dok se u drugostepenim sudovima predviđa angažovanje na predmetima maloljetničkog prestupništva sudija osposobljenih za rad sa maloljetnicima.

2. Sudije za maloljetnike, tužioci, advokati i drugi subjekti koji učestvuju u postupku prema maloljetnicima moraju imati posebna znanja iz oblasti prava djeteta i maloljetničkog prestupništva. S tim u vezi, Nacrtom se predviđa zakonska obaveza u provođenju edukacije svih onih koji rade u predmetima maloljetničkog prestupništva.

3. Nacrtom je predviđeno učešće stručnih saradnika u okviru sudova i tužilaštava, sa posebnim zadacima u postupku koji se vodi prema maloljetniku.

4. Nacrtom se potencira program alternativnih mjera i insistira na donošenju posebnih propisa - kako bi se stvorili posebni uslovi za njihovu primjenu.

5. Kao naročita sankcija prema maloljetnicima predlažu se tzv. posebne obaveze koje sud izriče maloljetniku s ciljem uspješnijeg odvratanja od devijantnog ponašanja.

6. Predlaže se skraćivanje trajanja zavodskih i drugih odgojnih mjera, jer praktična iskustva ukazuju na potrebu za takvim zakonskim normiranjem.

7. U okviru postupka prema maloljetnicima, Nacrtom je predloženo da se pripremni postupak (istraga) prenese u nadležnost tužioca. Za ovakvo rješenje uporište je nađeno u zahtjevima prakse.

8. Posebna pažnja posvećena je kreiranju rješenja koja se odnose na lišavanje slobode i pritvor maloljetnika, pri čemu su uzeti u obzir odgovarajući međunarodni standardi.

9. I u ovom nacrtu postoje odredbe koje vode računa o efikasnosti postupka prema maloljetnicima. Uzimajući u obzir Nacrt u cjelini, ovakve odredbe doprinose da se kod težih krivičnih djela ostvari svrha postupka prema maloljetnicima, odnosno da se kod lakših krivičnih djela izbjegne dugotrajni postupak.

10. U procesu izvršenja krivičnih sankcija prema maloljetnicima, pojačan je sudski nadzor nad njihovim izvršenjem.

11. Posebno poglavlje u Nacrtu su krivična djela na štetu djece i maloljetnika. Ovim odredbama nastoji se pružiti adekvatna zaštita žrtvama u toku postupka. U tom smislu, a po uzoru na savremena zakonodavstva, predviđeni su posebni oblici ispitivanja djece i maloljetnika, kao žrtava specifičnih krivičnih djela.

Prateći međunarodne standarde u ovoj oblasti, bilo je potrebno pristupiti izradi odvojenog zakonodavstva za maloljetnike. Po uzoru na savremene zakonodavne sisteme, ovaj nacrt zakona o maloljetnim počiniocima krivičnih djela sadrži cjeline koji sistematski rješavaju pitanja maloljetničkog prestupništva. U tom smislu, ovaj nacrt obuhvata odredbe o materijalnom i procesnom krivičnom pravu, o organizaciji sudova za maloljetnike, zatim o izvršenju sankcija koje se izriču maloljetnim počiniocima krivičnih djela, kao i dio koji se odnosi na krivična djela izvršena na štetu djece i maloljetnika.

Od posebnog je značaja da će stupanjem na snagu predloženog zakona, prestati da važe odgovarajuće odredbe (Bosne i Hercegovine, entiteta i Distrikta Brčko) krivičnih zakona, zakona o krivičnom postupku i zakona o izvršenju krivičnih sankcija, koje se odnose na maloljetničko krivično pravosuđe. To znači da će se u ovako značajnoj oblasti na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine primjenjivati poseban i jedinstven zakonski tekst koji na potpuno novi način reguliše pitanje maloljetničkog prestupništva i društvene reakcije na njega.

III - USKLAĐENOST PROPISA S EVROPSKIM ZAKONODAVSTVOM

Bosna i Hercegovina je ratifikovala Konvenciju UN o pravima djeteta i ona je postala pravno obavezujuća. Potpisivanjem Dejtonskog sporazuma 1995. godine Bosna i Hercegovina i ratifikacijom Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, Bosna i Hercegovina je preuzela obavezu poštivanja ovog međunarodnog dokumenta, a time i obavezu da u okviru nacionalne jurisdikcije utvrdi grupu zakona, pravila i odredbi koje se posebno primjenjuju na maloljetne prestupnike, institucije i tijela kojima su povjerene funkcije maloljetničkog pravosuđa, a koji imaju za cilj da:

- odgovore na različite potrebe maloljetnih prestupnika, štiteći istovremeno njihova osnovna prava;
- odgovore na potrebe društva;
- obezbijede i provedu temeljnu i pravednu primjenu ovih pravila.¹

Pravosudni sistem mora da se zasniva i na osnovnim principima međunarodnog prava: najbolji interes djeteta, pravo na život, opstanak i razvoj, nediskriminacija i poštivanje mišljenja djeteta. Potencirajući dobrobit maloljetnika i obezbjeđujući da svaka reakcija prema maloljetnim prestupnicima uvijek bude u srazmjeri (princip srazmjernosti)

¹ Standardna minimalna pravila UN za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima: pravilo 2.3

sa okolnostima koje se tiču i prestupnika i prestupa², ne uzima se u obzir samo težina prestupa nego se cijene ličnost i lične karakteristike maloljetnika. Maloljetničko pravosuđe u užem smislu podrazumijeva tretman djece (dječaka i djevojčica ispod 18 godina) koji su došli u sukob sa zakonom, a u širem smislu odnosi se na tretman djece od trenutka kada dođu u sukob sa zakonom, utvrđivanje osnovnih uzroka zbog kojih djeca dolaze u sukob sa zakonom, prevenciju takvog ponašanja i reintegraciju djece³. S obzirom da su mlade osobe bića u razvitku, sve mjere koje se preduzimaju prema njima treba da su obrazovne prirode i trebale bi, u najboljem slučaju, biti provedene u prirodnom okruženju maloljetnika, uključiti lokalnu i širu zajednicu.⁴

Pored Konvencije UN o pravima djeteta, međunarodni okvir za maloljetničko pravosuđe čine:

- Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za administraciju pravosudnog sistema za maloljetne prestupnike - Pekinška pravila (1985),
- Smjernice Ujedinjenih nacija za prevenciju maloljetničke delikvencije - Rijadske smjernice (1990),
- Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloljetnika lišenih slobode - JDL (1990),
- Smjernice za djelovanje prema djeci u sistemu krivičnog pravosuđa - Bečke smjernice (1997),
- Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za alternativne kaznene mjere - Tokijska pravila (1990).

Dok je Konvencija UN o pravima djeteta obavezujući dokument, pravila i smjernice su "meki" zakoni, zbog čega nisu direktno obavezujući dokumenti za međunarodna, nacionalna i lokalna zakonodavna tijela, ali ona su mnogo detaljnija i predstavljaju dobru praksu i poželjno postupanje kod uređenja maloljetničkog pravosuđa.

Međunarodna zajednica je usvojila i druge međunarodne i druge instrumente za opću primjenu ljudskih prava, koji su takođe važni za maloljetničko pravosuđe, a prethodili su Konvenciji o pravima djeteta. Oni uključuju:

- Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (1948)
- Sporazum Ujedinjenih nacija o građanskim i političkim pravima (1986) i
- Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950)

Mnoge od ovih odredbi su ugrađene u Konvenciju o pravima djeteta.

² Standardna minimalna pravila UN-a za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima: pravilo 5.1

³ Tuzla: Trening iz oblasti maloljetničkog prestupništva-prezentacija Nikhil Roj (2003)

⁴ Jasmina Kosović: "Sankcije prema maloljetnim učiniteljima krivičnog djela" – Treće godišnje savjetovanje "Aktuelna pitanja primjene krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini", Neum, 2004 .

Ciljevi maloljetničkog pravosuđa

"U svim akcijama u vezi sa djecom, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne društvene institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonodavna tijela, najbolji interes djeteta biće od prvenstvenog značaja".

(član 3 Konvencije o pravima djeteta)

Svako dijete za koje se navodi ili je optuženo za kršenje Krivičnog zakona ima pravo da se prema njemu postupi tako da se:

- unapređuje osjećanje dostojanstva i vrijednosti,
- osnažuje dječije poštovanje prema ljudskim pravima i osnovnim slobodama drugih,
- uzima u obzir starost djeteta,
- poželjnost dječije reintegracije i
- dječije preuzimanje konstruktivne uloge u društvu

(član 40 (1) Konvencije o pravima djeteta)

Uspostavljanje posebnog sistema za maloljetničko pravosuđe

Država ugovornica treba da nastoji da uspostavi sistem za maloljetničko pravosuđe i pomogne u "uspostavi zakona, procedura, vlasti i institucija koje se posebno bave djecom za koja se navodi, optužena ili je ocijenjeno da su prekršila krivični zakon".

(i član 40(3) Konvencije o pravima djeteta)

Pekinška pravila⁵, koja daju putokaz zakonodavstvima zemalja kako urediti maloljetničko pravosuđe ne navodeći uzrast, definišu da "maloljetnik jeste dijete ili mlada osoba koja se, u dotičnom pravnom sistemu u pogledu prestupa može tretirati drugačije od odraslih", te na ovakav način ostavljajući mogućnost da se osobama starosne dobi od 18 ili više godina može suditi pred sudovima koji nisu za odrasle.

(Pekinško pravilo 2.2 (a) i pravilo 3.3)

U pravnim sistemima koji poznaju pojam minimalnog uzrasta za krivičnu odgovornost maloljetnika, te granice neće biti vezane za suviše rani uzrast, imajući u vidu emotivnu, mentalnu i intelektualnu zrelost.

⁵ Rezolucija Generalne skupštine broj 40/33 od 29.11.1985 godine

(Pekinško pravilo 4.1)

"Maloljetničko pravosuđe će biti shvaćeno kao nerazdvojan dio nacionalnog razvojnog procesa svake zemlje..." *(Pekinško pravilo 1.4)*

Sistem maloljetničkog pravosuđa će potencirati dobrobit maloljetnika i obezbjeđivati da svaka reakcija prema maloljetnim prestupnicima uvijek bude u srazmjeri sa okolnostima koje se tiču i prestupnika i prestupa.

(Pekinško pravilo 5.1)

Konvencija o pravima djeteta UN u članu 40. stav 3. tačka (b) za djecu koju su optužena ili za koju je utvrđeno da su prekršila zakon podstiče da, "kada je to god primjereno i poželjno, države donesu mjere za postupanje s maloljetnim učiniteljima krivičnih djela bez pribjegavanja sudskim postupcima uz osiguranje punog poštivanja ljudskih prava i pravne zaštite"

Standardna minimalna pravila UN za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima iz 1985 godine (Pekinška pravila) preporučuju da: "Kada je to primjereno, treba razmotri mogućnost rješavanja slučajeva maloljetničke delinkvencije bez redovnog suđenja pred kompetentnim tijelom"⁶.

Društvena reakcija Vijeća Evrope na mladenačku delinkvenciju iz 1987. godine (CE R /87/20) sadrži istu preporuku da maloljetnike treba odvratiti od činjenja krivičnih djela "posredovanjem na nivou tužilaštva (obustava postupka) ili na nivou policije u zemljama gdje policija ima ovlasti tužilaštva kako bi se spriječio kontakt maloljetnika sa sistemom krivičnog pravosuđa, te posljedice takvog kontakta.." ⁷

Kako bi omogućio veću fleksibilnost u skladu sa prirodom i težinom prestupa, sa ličnošću prestupnika i zaštitom društva, te kako bi se izbjegla upotreba mjere zatvaranja, sistem krivičnog pravosuđa bi trebao obezbijediti širok spektar alternativnih kaznenih mjera, od onih prije suđenja, do odluka nakon izricanja presude. Broj i oblik dostupnih kaznenih alternativnih mjera treba da se odredi na onaj način kojim će dosljedno izricanje kazne i dalje biti moguće.

(Standardna minimalna pravila UN za alternativne kaznene mjere (nezavodske/neinstitucionalne mjere), u daljem tekstu Tokijska pravila-pravilo 2.3)

Alternativne kaznene mjere će se zasnivati na ocjeni ustanovljenih kriterija u smislu prirode i težine prestupa, te ličnosti i prošlosti prestupnika, svrhe izricanja kazne i prava žrtve.

⁶ Pekinška pravila: pravilo 11.1

⁷ Društvena reakcija Vijeća Evrope na mladenačku delinkvenciju: II. *Preusmjeravanje i medijacija pod 2.*

(Tokijska pravila-pravilo 3.2)

Ukoliko postoji mogućnost za izvještaj o socijalnom statusu, sudski organ može koristiti izvještaj koji je pripremio ovlaštenu službenik ili ustanova. Izvještaj treba sadržavati socijalne podatke o prestupniku, koji se tiču vrste prestupa koje je prestupnik počinio ranije, te aktuelne prestupe. Izvještaj treba takođe sadržavati informacije i preporuke relevantne za odlučivanje o presudi. Izvještaj će biti činjeničan, objektivan, nepristrasan, sa jasno naznačenim mišljenjem (*socijalna anamneza*).

(Tokijska pravila-pravilo 7.1)

Sudski organi, imajući na raspolaganju nekolicinu alternativnih kaznenih mjera, trebaju tokom donošenja odluke uzeti u obzir i potrebe prestupnika za rehabilitaciju, zaštitu društva i interese žrtve koja se treba konsultovati kad god je to prikladno.

(Tokijska pravila-pravilo 8.1)

Organi koji donose odluku o presudi mogu odrediti neku od sljedećih mjera:

- a) usmene sankcije, kao što su opomena, ukor, upozorenje;
- b) uvjetno puštanje na slobodu;
- c) statusne kazne;
- d) ekonomske sankcije i novčane kazne;
- e) zapljenjivanje ili nalog o oduzimanju;
- f) odšteta žrtvi ili nalog o kompenzaciji
- g) uvjetna ili odgođena kazna;
- h) uvjetna kazna i sudski nadzor;
- i) nalog o radu u zajednici;
- j) upućivanje u disciplinski centar (*ustanova otvorenog tipa*);
- k) kućni pritvor;
- l) bilo koji drugi oblik neinstitucionalnog tretmana;
- m) neke kombinacije gore navedenih mjera.

(Tokijska pravila-pravilo 8.2)

Da se osigura da se mjere prema maloljetnicima provode po mogućnosti u prirodnom okruženju maloljetnika, te da mjere poštuju njihovo pravo na obrazovanje, njihovu ličnost, te unapređuje njihov lični razvoj.

(Društvena reakcija Vijeća Evrope na mladenačku delinkvenciju iz 1987. godine (CE R /87/20) IV mjere-11.)

Država treba da garantuje da nijedno dijete ne bude izloženo mučenju ili drugom okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju, niti nezakonitom lišavanju slobode, kao i da smrtna kazna ili doživotni zatvor bez mogućnosti oslobođanja ne budu dosuđeni za djela koja izvrše osobe mlađe od 18 godina. Hapšenje, zadržavanje u pritvoru i zatvaranje djeteta primjenjuje se kao posljednja moguća mjera i to na najkraći

mogući vremenski period, uz garanciju da tom prilikom dijete bude odvojeno od odraslih, a ima pravo na pravnu i drugu pomoć, kao i pravo da održava kontakt sa svojom porodicom.

(član 37 (a) Konvencije o pravima djeteta)

Hapšenje, pritvor ili zatvaranje djeteta odvijat će se u skladu sa zakonom i biće preduzeto samo kao posljednja mjera i na što kraće odgovarajuće vrijeme.

(član 37 (b) Konvencije o pravima djeteta i Pekinško pravilo 17.1.b)

Lišavanje lične slobode neće biti nametnuto osim ako je maloljetnik osuđen za ozbiljno djelo koje uključuje nasilje nad drugom osobom ili ispoljava upornost u činjenju drugih ozbiljnih djela, kao i u slučajevima kada ne postoji drugi odgovarajući odgovor.

(Pekinško pravilo 17.1.c)

Prema međunarodnim zakonima lišavanje lične slobode nastupa kada se osobi onemogućava ostvarivanje prava koja su inače omogućena. Ovo podrazumijeva "svaki oblik pritvora ili zatvaranje djeteta ili upućivanje djeteta u javnu ustanovu, iz koje nije dozvoljen dobrovoljni odlazak, prema naredbi bilo koje pravosudne ustanove, upravne ili javne vlasti"

(Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravilo 11 (b))

Nadležni organ će na raspolaganju imati široki spektar alternativa nakon izricanja presude kako bi se izbjegla institucionalizacija i kako bi se pomoglo prestupnicima tokom njihove reintegracije.

Odluke nakon izricanja presude mogu uključivati:

- a) dopust ili upućivanje u poluotvorene ustanove;
- b) otpust zbog rada ili obrazovanja;
- c) različiti oblici uvjetne kazne;
- d) smanjenje zatvorske kazne;
- e) pomilovanje.

(Tokijska pravila-pravilo 9.1 i pravilo 9.2))

Da se osigura da je izrečena mjera utvrđenog trajanja, da je mogu izreći samo sudske ili administrativne vlasti, te da iste vlasti mogu okončati tu mjeru prije isteka njenog trajanja.

(Društvena reakcija Vijeća Evrope na mladenačku delinkvenciju iz 1987. godine (CE R /87/20) IV mjere-12.)

Ukoliko alternativne mjere podrazumijevaju nadzor, on će provoditi nadležni organ prema preciznim uslovima koje propisuje zakon. Nadzor i tretman se trebaju periodično revidirati, te prilagoditi, ako je to potrebno.

(Tokijska pravila-pravilo 10. i pravilo 10.3)

Kada se odluči da je tretman potreban, trebaju se učiniti naponi da se shvati prošlost prestupnika, njegova ličnost, sklonosti, inteligencija, vrijednosti i posebne okolnosti koje su dovele do prestupa.

(Tokijska pravila-pravilo 13.3)

Prava koja treba poštivati u svim fazama krivičnog postupka jer su ključni elementi za pošteno i pravično suđenje, ugrađena su u član 40 Konvencije o pravima djeteta, Pekinška pravila (vidi pravilo 7) i druge međunarodne dokumente, a odnose se na:

- pravo da se djetetu jasno kaže zbog čega se optužuje,
- pravo da se na izjašnjava (da se brani šutnjom)
- pravo da se smatra nevinim (pretpostavka nevinosti),
- pravo da mu se priznanje ne iznuđuje silom,
- pravo na pravnu pomoć u pripremi za sudski postupak,
- pravo na prisustvo roditelja ili staratelja,
- pravo na djelotvoran pravni lijek,
- pravo na provođenje postupka " bez odgađanja ",
- pravo na unakrsno ispitivanje svjedoka druge strane i dovođenje i saslušavanje sopstvenih svjedoka pod jednakim uslovima.

Proces se ne može smatrati poštenim ukoliko je bilo koje od predviđenih prava ranije povrijeđeno.

I član 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima i slobodama tiče se prava na pravično i pošteno suđenje i sadrži niz odredaba koje se odnose na pravni postupak i svakome ko je optužen, bez obzira na starosnu dob, garantuje minimalna prava. O ovim pravima govori i preporuka Vijeća Evrope br. R (87) 20 o odgovoru društva na maloljetničko prestupništvo u Odjeljku III, Postupak prema maloljetnicima, tačka 8.

Zemlje trebaju izraditi specijalne procedure uzimajući u obzir specifične potrebe djeteta, a redovni sudovi trebaju uključiti ovakve procedure kao alternative tamo gdje je to prikladno.

(Sprovođenje maloljetničkog pravosuđa-Bečka pravila-B.Posebni ciljevi pod d.)

Kada se slučaj maloljetnog prestupnika ne rješava bez pribjegavanja formalnom suđenju, maloljetnikom će se baviti nadležni organ (sud, vijeće itd) u skladu sa

principom poštenog i pravičnog suđenja vođenog "u atmosferi razumjevanja" koja će dozvoliti maloljetniku da u njemu učestvuje i da se slobodno izrazi.

(Pekinška pravila-pravilo 14)

Treba da se osigura za sve aktere uključene u različite faze postupka (policija, advokati, tužioc, sudije socijalni radnici) da su prošli specijaliziranu obuku o zakonu koji se odnosi na maloljetnike i maloljetničko prestupništvo.

(Preporuka Vijeća Evrope br. R (87) 20 tačka 9, poglavlje III)

Prije nego što nadležni organ donese konačnu odluku prije izricanja kazne, porijeklo i okolnosti u kojima živi maloljetnik ili uslovi pod kojim je izvršen prestup biće propisno ispitani, kako bi se olakšalo nadležnom organu da donese promišljenu presudu.

(Pekinška pravila-pravilo 16.1)

Specijalni tretman koje malodobne osobe trebaju imati tokom procesa proizilazi iz prava da se tretira "na način koji je u skladu sa unapređenjem djetetovog osjećaja dostojanstva i osjećanja lične vrijednosti..., čime se uzima u obzir uzrast djeteta ... " Postupak od kompetentnog i nepristrasnog organa treba da se vodi ekspeditivno, u prisutnosti roditelja i uz poštovanje djetetove privatnosti, a ako se proces vodi pred kamerama, djetetov identitet štampa ili organ ne smiju otkriti. Sudski postupak i smještaj u kaznene institucije treba da budu izbjegnuti kad god je to moguće i zamijenjeni različitim mjerama koje obuhvataju: brigu, nadzor, uvjetno kažnjavanje, prihvatanje, obrazovanje i program stručne obuke, a sve u najboljem interesu djeteta.

(član 40 Konvencije o pravima djeteta)

Da se osigura da se mjere prema maloljetnicima provode po mogućnosti u prirodnom okruženju maloljetnika, te da mjere poštuju njihovo pravo na obrazovanje, njihovu ličnost, te unapređuje njihov lični razvoj.

(Društvena reakcija Vijeća Evrope na mladenačku delinkvenciju iz 1987. godine (CE R /87/20) IV mjere-11.)

Maloljetnici će tokom cijelog postupka imati pravo da ih predstavlja pravni savjetnik ili pravo na besplatnu pravnu pomoć, kada je u dotičnoj zemlji predviđena takva pomoć.

Roditelji i staratelji će imati pravo da učestvuju u postupku, a od njih nadležni organ može da traži u interesu maloljetnika, da budu prisutni. Njima, međutim, može u interesu djeteta biti uskraćeno učešće.

(Pekinška pravila-pravilo 15 i Preporuka Vijeća Evrope br. R (87) 20 tačka 8, poglavlje III)

O optužbi protiv maloljetnika će se odlučiti bez odgađanja od jednog ovlaštenog, nezavisnog i nepristrasnog sudskog tijela ili vlasti na poštenoj raspravi u skladu sa zakonom, u prisustvu zakonske ili druge odgovarajuće pomoći, i da će se, osim ako se bude smatralo da to nije u najboljem interesu djeteta, posebno uzeti u obzir njegova starost ili situacija, kao i njegovih roditelja, odnosno zakonskih staratelja;

Da će se ispitati svjedoci protiv njega i da će se obezbijediti i učešće i ispitivanje svjedoka u njegovu korist, pod jednakim uslovima.

(član 40 (2) b (iii) (iv) Konvencije o pravima djeteta)

Djetetu koje je u stanju da oblikuje svoje vlastite stavove garantuje se pravo da takve stavove slobodno izražava po svim pitanjima koja se djeteta tiču, a stavovima će se pridavati odgovarajuća važnost u skladu sa uzrastom i zrelošću djeteta.

Dijete će posebno dobiti priliku da bude saslušano u bilo kakvom sudskom ili upravnom postupku koji se djeteta tiče...

(član 12 Konvencije o pravima djeteta)

Maloljetnik ima pravo da govori i, ukoliko je to potrebno, da mišljenje o mjerama koje se za njega predviđaju.

Preporuka Vijeća Evrope br. R (87) 20, tačka 8, poglavlje III)

U svim fazama postupka biće garantovano pravo ... da pozove i suoči se sa svjedocima i ispita ih. Pravo i mogućnost da traži mišljenje drugog vještaka ili bilo kakvu drugu istražnu radnju.

(Pekinška pravila-pravilo 7.1 i Preporuka Vijeća Evrope br. R (87) 20, tačka 8, poglavlje III)

Imajući u vidu različite posebne potrebe maloljetnika, kao i niz raspoloživih mjera, biće dozvoljena odgovarajuća sloboda odlučivanja u svim fazama postupka i na različitim nivoima sistema maloljetničkog pravosuđa, uključujući istragu, krivično gonjenje, presuđenje i praćenje sprovođenja odluka

(Pekinška pravila-pravilo 6.1)

Lišenje slobode treba da se vrši pod uslovima i okolnostima koje obezbjeđuju poštivanje ljudskih prava maloljetnika. Maloljetnici lišeni slobode treba da imaju garantovane sadržajne aktivnosti i programe koji služe unapređenju i održavanju njihovog zdravlja, samopoštovanja, razvijanju njihovog osjećaja odgovornosti i podsticanje ponašanja i sposobnosti koje će im pomoći u razvitku kao potencijalnih članova zajednice.

(Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravilo 12)

Što je moguće prije od trenutka prijema, svaki maloljetnik treba da bude intervjuisan i treba da psihološki i socijalni izvještaj koji identifikuje faktore relevantne za određeni tip i nivo staranja i zahtijevanog programa za maloljetnike.

(Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravilo 27)

Maloljetnici lišeni slobode imaju pravo na smještaj i usluge koje zadovoljavaju sve zdravstvene potrebe i ljudsko dostojanstvo.

(Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravilo 31)

Svaki maloljetnik u uzrastu za obavezno školovanje ima pravo na obrazovanje koje odgovara njegovim/njenim potrebama i takvo obrazovanje da se obezbijediti izvan zatvorske ustanove gdje je to god moguće, da mu se obezbijedi pristup biblioteci, zanatsku obuku, pravo izbora vrste rada, dopunsku zanatsku obuku uz pravednu naknadu koju obavlja.

(Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravila od 38-46))

Svaki maloljetnik ima pravo na odgovarajući termin za slobodne dnevne aktivnosti na otvorenom vazduhu, obezbijeden odgovarajući prostor i opremu za aktivnosti, dnevnu razonodu, fizičke aktivnosti za koje je u stanju da učestvuje.

(Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravilo 47)

Svaki maloljetnik ima pravo da mu bude dozvoljeno da zadovoljava svoje religijske i duhovne potrebe.

(Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravilo 48)

Svaki maloljetnik ima pravo na odgovarajuću zdravstvenu zaštitu, ljeckarski pregled po prijemu u zatvorsku ustanovu, da bude smjesta pregledan zbog bolesti na koju se žali ili pokazuje, zbog mentalne bolesti da bude liječen u posebnim nezavisnim medicinskim institucijama, da učestvuje u posebnim programima prevencije i rehabilitacije od zloupotrebe droga, pravo na lijekove kada je to neophodno za medicinski tretman uz pristanak pravilno obaviještenog maloljetnika.

(Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravila od 49-55)

Da bude obaviješten u najkraćem roku o smrti, ozbiljnoj bolesti ili povredi bilo kojeg bliskog člana porodice i omogućiti da prisustvuje sahrani preminulog ili da posjeti teško oboljelog srodnika.

(Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravilo 55)

Svaki maloljetnik ima pravo na komunikaciju sa spoljnim svijetom, da primi redovne i česte posjete, na praćenje dnevne i periodične štampe, gledanje televizijskih programa, filmova, na dopisivanje, neograničenu komunikaciju sa porodicom i advokatom, da sa licima po sopstvenom izboru komunicira telefonom, prima poštu ...

(Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravila od 59-62)

Sredstva prinude i prisile mogu biti korištena samo u izuzetnim slučajevima, kada su svi drugi metodi kontrole iscrpljeni ili bili neuspješni, i samo na izričito ovlaštenje koje je dato u skladu sa zakonom i unutrašnjom regulativom. Oni ne smiju prouzrokovati poniženje ili degradaciju, i treba da budu korišteni restriktivno i samo u najkraćem vremenskom periodu. Po naređenju direktora uprave, takvim sredstvima se može pribjeći radi sprečavanja maloljetnika od samopovrijeđivanja, povređivanja drugih ili ozbiljnog uništenja imovine. U takvim slučajevima direktor treba odmah da se savjetuje sa medicinskim ili drugim relevantnim osobljem i da o tome izvijesti više vlasti.

(Pravila UN o zaštiti maloljetnika lišenih slobode-pravilo 64).

Nošenje i upotreba oružja od osoblja treba da budu zabranjena u bilo kojoj ustanovi u kojoj su zatvoreni maloljetnici.

(Pravila UN o zaštiti maloljetnika lišenih slobode-pravilo 65).

Sve disciplinske mjere i postupci treba da se vrše u interesu bezbjednosti i sređenog zajedničkog života uz razvijanje osjećaja pravednosti, samopoštovanja i poštovanja osnovnih prava svih lica.

(Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-pravilo 66)

IV - PROVEDBENI MEHANIZMI I OSIGURAVANJE POŠTIVANJA PROPISA

Provedba ovog zakona obezbijedena je prvenstveno kroz postojanje pravosudnih organa.

S ciljem zaštite najboljih interesa maloljetnika, predviđa se formiranje odjeljenja za maloljetnike za prvostepene sudove, dok se u drugostepenim sudovima predviđa angažovanje na predmetima maloljetničkog prestupništva sudija osposobljenih za rad sa maloljetnicima.

Nacrtom se predviđa zakonska obaveza u provođenju edukacije svih onih koji rade u predmetima maloljetničkog prestupništva, odnosno za sudije za maloljetnike, tužioci, advokati i drugi subjekti koji učestvuju u postupku prema maloljetnicima. Takođe, Nacrt predviđa učešće stručnih saradnika u okviru sudova i tužilaštava, sa posebnim zadacima u postupku koji se vodi prema maloljetniku. Predloženo je da se

pripremni postupak (istraga) prenese u nadležnost tužioca. Za ovakvo rješenje uporište je nađeno u zahtjevima prakse.

O sticanju posebnih znanja i stručnom usavršavanju sudija za maloljetnike i tužitelja za maloljetnike i njihove kontinuirane obuke iz oblasti dječijih prava, prestupništva mladih i njihove krivičnopravne zaštite, brinut će se Centar za edukaciju sudaca i tužitelja u Federaciji Bosne i Hercegovine, Centar za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske, i to pod supervizijom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća/savjeta Bosne i Hercegovine.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, Ministarstvo bezbjednosti Bosne i Hercegovine i advokatske komore Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske brinu o stručnom usavršavanju osoba koje rade na poslovima delinkvencije mladih i krivičnopravne zaštite djece, ovlašćenih službenih lica, socijalnih radnika i advokata, i to kroz saradnju sa centrima za edukaciju sudaca i tužitelja, naučnim ustanovama, profesionalnim udruženjima i nevladinim organizacijama, kroz stručna savjetovanja, seminare, provjere znanja i druge oblike dodatnih osposobljavanja stručnih osoba koje rade na tim poslovima.

Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine osnovat će Savjet za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenje krivičnih sankcija prema maloljetnicima i donijeti poslovnik o njegovom radu najkasnije u roku od šest mjeseci od stupanja na snagu zakona.

Savjet podnosi Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine inicijative, prijedloge, mišljenja i analize koje se odnose na prestupništvo mladih i krivičnopravnu zaštitu djece i maloljetnika, na postupanje sa njima prema odredbama Zakona, kao i na druge pravce rada sa ovom populacijom.

V - KONSULTACIJE

Sa ovako preduzetim aktivnostima saglasni su praksa i standardi mnogih evropskih zemalja, kao i pripreme za uvođenje sličnih rješenja u zemljama okruženja. U iznalaženju i usaglašavanju najpovoljnijih zakonskih rješenja učestvovali su predstavnici izvršne i sudske vlasti, naučni radnici u Bosni i Hercegovini, a veliku, kako savjetodavnu, tako i tehničku podršku, pružili su predstavnici međunarodnih organizacija, te predstavnici nevladinog sektora.

Valja napomenuti da su kao podloga za kreiranje većine rješenja sadržanih u tekstu predloženog nacrta poslužili rezultati istraživanja i zaključci sadržani u Projektu Fonda otvoreno društvo BiH pod nazivom «Mladi u sukobu sa zakonom u svjetlu aktuelnih problema maloljetničkog krivičnog pravosuđa u BiH». Konačno, u pripremanju ovog nacrta uzeto je u obzir novo krivično zakonodavstvo koje se primjenjuje u Bosni i Hercegovini od marta 2003. godine.

Cijeneci važnost oblasti koja se uređuje, shodno pravilima za konsultacije, provedene su dodatne konsultacije, tako što je Nacrt zakona 19.03.2008. godine dostavljen pravnim fakultetima univerziteta u Sarajevu, Banjoj Luci i Mostaru, Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH, Ministarstvu pravde Republike Srpske, Federalnom ministarstvu pravde, Pravosudnoj komisiji Distrikta Brčko i Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, te objavljen na web-stranici Ministarstva pravde BiH. Shodno Pravilima za konsultacije ostavljen je rok za dostavu komentara, prijedloga ili sugestija u periodu od 30 dana. U ostavljenom roku, odnosno nakon njegovog proteka i, pozdravljajući aktivnosti za izradu ovog zakona, pismeno se obratila Alma Bečković, službenica Službe socijalne zaštite Općina Vogošća. Aktom od 18.4.2008. godine Ministarstvo pravde Republike Srpske obavijestilo je obrađivača da su Nacrt zakona dostavili Vladi Republike Srpske radi upoznavanja i eventualnih sugestija. Drugih komentara, primjedbi ili sugestija nije bilo do 29.8.2008. godine.

Na Nacrt zakona mišljenje je dao Ured za zakonodavstvo, čije su primjedbe, većinom tehničke prirode su prihvaćene i ugrađene u Prijedlog zakona.

VI - REVIZIJA POSTOJEĆIH PROPISA

Stupanjem na snagu predloženog zakona, prestati će da važe odgovarajuće odredbe (Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta) krivičnih zakona, zakona o krivičnom postupku i zakona o izvršenju krivičnih sankcija, koje se odnose na maloljetničko krivično pravosuđe. U ovoj značajnoj oblasti u Bosni i Hercegovini primjenjivaće se zakonski tekst koji na potpuno novi način reguliše pitanje maloljetničkog prestupništva i društvene reakcije na njega.

Stupanjem na snagu ovog zakona prestaju važiti odredbe o maloljetnicima glave X Krivičnog zakona i glave XXVI Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine kao i Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske i Skupština Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine će uskladiti odredbe svojih krivičnih zakona, zakona o krivičnom postupku i zakona o izvršenju krivičnih sankcija sa ovim ovim zakonom najkasnije u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Prijedlogom se potencira program alternativnih mjera i insistira na donošenju posebnih propisa - kako bi se stvorili posebni uslovi za njihovu primjenu.

VII - FINANSIJSKA SREDSTVA ZA PROVOĐENJE PROPISA

Za provođenje Zakona neće biti potrebna dodatna sredstva, jer je provedba ovog zakona obezbijedena prvenstveno kroz postojanje pravosudnih organa.

